National Library 56253
Gen. Acquisitions Section
OTTAWA ONT. KLA ON4

National Library
Bibliothèque Nationale
OCT 19 1981
Second class mail registration number 1089
NEWSPAPER SECTION
SECTION DES JOURNAUX

B103/c/14/5

VABA EESTLANE

ILMUB IGAL TEISIPÄEVAL JA NELJAPÄEVAL

VABADE EESTLASTE HÄÄLEKANDJA

Nr. 70 (2802) XXX aastakäik | Teisipäeval, 6. oktoobril 1981 — Tuesday, October 6, 1981 | Üksiknumbri hind 50 centi

Ehatare valmimas, pidulik avamine 12. detsembril

Abistamiskomitee puhkekodus saadaval veel üksikud kohad

Eesti Abistamiskomitee Kanadas poolt algatatud ja ehitusel oleva seenioride puhkekodu Ehatare ehitus Torontos areneb kiires tempos ja praeguse välja vaadete juures valmib hoone ettenähtud ajaks — 30. novembriks. Halvemal juhul võib ehituse üleandmisel tekkida ainult väike mõnepäevane viivitus. Ehatare pidulik avamine toimub praeguste kavade kohaselt laupäeval, 12. detsembril ning aastavahetusel võivad elanikud juba uude hoonesse sisse kolida.

Eesti Abistamiskomitee esimees A. Sepa mainib „Vaba Eestlasele", et praegu toimuvad Ehatare hoones sisemised tööd, peamiselt seinte katmine, kuid teisel korrusel ka värvimine. Ehatares on teatavasti 76 ühe inimese ja 12 kahe inimese tuba, kogusummas 100 voodikohta.

Mõned vabad kohad on veel saadaval ja eesti rahvusest soovijate puudumisel antakse need tõenäoliselt soomlastele.

A. Sepa arvates ei ole tubade välja andmisega ja hoone elanikega täitmisega raskusi, kuna vennasrahvas soomlased on meie Ehatarest eriti huvitatud.

Mis puutub Ehatare administratsiooni, siis on kõik vabad kohad juba enam-vähem täidetud. Ehatare juhatajaks on kutsutud sellel alal tegutsenud ja ukrainlaste seenioride kodus kogemusi omandanud Olev Tralla. Täidetud on enam-vähem ka köögi personali, õdede ja koristajate kohad, kus juures mõningaid kohti täidavad ka soomlased.

Toitlustamiseks on sõlmitud esiaugu kokkulepe ühe vastava ettevõttega, kes hakkab Ehatare varustama toiduainetega, kuna toitude valmistamine toimub Ehatare oma köögis.

Hoone sisustuse ja mööbli muretsemiseks on antud tellimised vastavatele tööstustele, kes on lubanud tellimised õigeks ajaks täita.

Avamistalitus 12. detsembril kujuneb tõenäoliselt väga pidulikuks sündmuseks. Central Housing and Mortgage Corporation on eriti huvitatud, et sellest võtaksid osa ka omavalitsuse ja Ontario valitsuse esindajad. Avatseremoonia kava on praegu väljatöötamisel ja peaks selguma lähemal ajal.

Käesolevas septembris möödus 37 aastat traagilistest põgenemise päevadest kodumaa rannast. Pildil näeme ühte põgenike gruppi rannas kaitsvate põõsaste varjus enne pikka reisi keha kinnitamas.

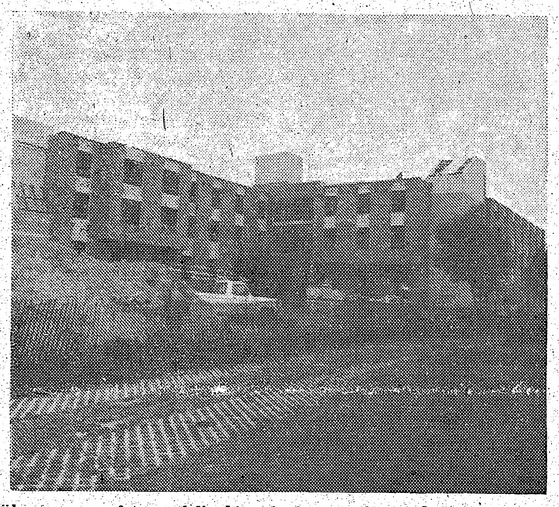

Üks varasem foto pooleli ehitusel olevast Ehatare hoonest.

Ameerika diplomaadid jälle Tallinnas

Vaatamata eestlaste mitmekordsele tähelepanu juhtimisele, et USA diplomaatide külaskäigud Tallinna, tunnustavad sellega Eesti okupeerimist, viibisid jälle Tallinnas kaks päeva kestnud ametlikul visiidil USA Leningradi peakonsulaadi konsul I. Silinsh ja asekonsul D. Fried. Nad tegid visiidi Eesti NSV Välisministeeriumi, kus toimus jutuajamine ministri asetäitja K. Türgiga, kohtusid Eesti NSV Ülemnõukogu väliskomisjoni esimehe, ajalehe „Rahva Hääl" toimetaja H. Tomingaga ja Tallinna RSN Täitevkomitee esimehe esimese asetäitja H. Lumiga. 24. septembril lahkusid diplomaadid jälle Tallinnast.

180 miljardit dollarit USA riigikaitsele

President Reagan tegi teatavaks oma relvastamise programmi

WASHINGTON — Ühendriikide president Ronald Reagan tegi möödunud reedel toimunud pressikonverentsil teatavaks valitsuse relvastamise programmi, milleks kulutatakse järgmise kuue aasta jooksul 180 miljardit dollarit. Viiest põhipunktist koosnev programm näeb ette rakettide, pommilennukite ja allveelaevade moderniseerimise ja suurendamise ning samuti juhtimise, kontrolli ja kommunikatsioonisüsteemide ümberkujundamise.

Presidendi otsus muutis märgatavalt eelmise presidendi Carteri kavatsust MX tüüpi kontinentidevaheliste rakettide paigutamiseks ja nende ega opereerimiseks. Kui Carter kavatses rakettide paigutamiseks rajada suure maa-aluse liikumisvõrgu, et sellega hoida rakette täistabamuste eest,

siis Reagan kavatseb sada MX tüüpi rasket raketti paigutada senistesse aegunud Titan tüüpi rakettide maa-alustesse baasidesse Kansases, Arizonas ja Arkansases, kindlustades neid baase täistabamuste vastu.

Õhujõudude alal rakendatakse uuesti käiku Carteri poolt tühistatud B-1 pommilennuki programm. Kõrvuti sellega jatkatakse tööd uut tüüpi pommilennuki konstrueerimisel, mis on võimeline märkamatult läbi lendama nõukogude radarivõrgust. Arvatakse, et esimest B-1 pommilennuki eskaadrit on võimalik juba käiku rakendada 1986. aastal.

Kõrvuti nende kindlate plaanidega jatkub pidev uurimistöö rakettide ja kõigi relvaliikide alal relvade täiendamiseks ja moderniseerimiseks.

Merejõudude tõhustamiseks jatkatakse Trident tüüpi allveelaevade ehitamist, mis kannavad ballistilisi rakette. Neid rakette kavatsetakse moderniseerida, täpsustades nende tabavust ning suurendades nende laengute lõhkejõudu. Erilist rõhku pannakse ka tiibrakettide produktsioonile ja neid kavatsetakse produtseerida mitu sada rohkem kui see esialgu oli kavandatud.

N. Liidu teadeteagentuur Tass märkis president Reagani kõnet kommenteerides, et presidendi otsused piitsutavad üles relvastuse võidujooksu kahe riigi vahel ja suurendavad tuumasõja puhkemise ohtu.

Reagani relvastamise programmile on tulnud kritiseerivaid hääli ka vabariiklaste partei konservatiivselt tiivalt, kus leitakse, et presidendi programm on liiga tagasihoidlik

N. Liidu võimaliku kallaletungi vastu kaitsevalli ehitamiseks.

Reagani hoiatus Iisraelile

USA valitsus ei loobu luurelennukite müümisest Saudi Araabiale

WASHINGTON — Ühendriikide president Reagan märkis televisioonis edasi antud pressikonverentsil, et radariseadeldistega varustatud moodsate ameerika luurelennukite müümine Saudi Araabiale on oluline Ühendriikide julgeoleku kindlustamiseks. President lükkas külmalt tagasi Iisraeli vastuseisu nende lennukite müümisele, mainides, et Ühendriigid ajavad ise oma välispoliitikat ja ei vaja teiste riikide vahele sekkumist.

Ühendriikides on tehniliselt viimistletud luurelennukite müümine Saudi Aarabiale juba pikema aja jooksul kõne all olnud, kuid Iisrael on oma lobbyde ja propagandaorganite kaudu sellele tehingule Ühendriikides energiliselt vastu töötanud.

President Reagan ja administratsioon peavad selle tehingu läbiviimist väga oluliseks kuna neil on õlirikka Saudi Araabiaga vaja hoida tihedaid kontakte ja sõbralikke suhteid, pealegi kus Saudi Araabiat võib ähvardada Iraani saatus ja tohutu kaos,

mis soodustab maailma suurimate õliallikate sattumist Moskva kontrolli alla.

Lennukite müümise tehing tuleb Esindajatekojas ja Senatis kinnitamisele 30. oktoobril.

Moskva ähvardab majanduslike sanktsioonidega

VARSSAVI — Kuna Moskva hirmutuskampaania, ähvardused ja sõjalisel manöövrid Poola piiril ei ole avaldanud mõju Poola tööliste iseseisvale ametiühingule Solidaarsusele, siis kavatsevad venelased enne okupatsioonijõudude Poolasse saatmist proovida veel ühe surevahendiga — majanduslike sanktsioonide kasutamisele võtmisega. Poola mõõdukad ringkonnad arvestavad selle võimalusega ning tõenäoliselt on Solidaarsuse ja valitsuse vahel saavutatud kompromiss käitiste juhtide ametisse nimetamisel selle ähvarduse tulemus. Poola juhtkond on hakanud ühtlasi viimastel päevadel Solidaarsusele senisest suuremat survet avaldama, kuni pea- ja kaitseminister Jaruzelski on teinud sõjaväele korralduse abistada politseivõimusid korra ja rahu säilitamisel.

Jälle olümpiamängud boikotiga?

Aafrika riigid on nõudnud kõigi spordialade boikoteerimist, millest ameeriklased osa võtavad ja ähvardavad ka 1984. olümpiamängudest ära jäämisega. Küsimuses on Lõuna-Aafrika Springbok ragbymeeskonna esinemisturniir Ameerikas. Aafrika riigid vaatavad, et sellega USA eelistab rassivahede tegemist Lõuna-aAfrika meeskonna vastu võtmisega. Vaatlejad arvavad, et N. Liit jälgib hea meelega Springboki võistlusturniiri, kuna see annab neile võimaluse tasuda viimaste olümpiamängude boikoteerimise eest.

Valesa valiti tagasi

Gdansk — Poola tööliste iseseisev ametiühing Solidaarsus valis oma kongressil järgmiseks kaheks aastaks esimehe kohale tagasi praeguse esimehe Lech Valesa, kellele anti 55 protsenti äraantud häältest. Valesa on tuntud mõõduka kompromissimehena, kes pooldab valitsuse ja parteiga kokkuleppe saavutamist, millega väldítakse suuremad kokkupõrked.

Valesa kõrval kandideerisid veel kolm tööliste juhti, kes olid oma hoiakult tunduvalt sõjakamad ja agressiivsemad kui Valesa. Kandidaatidest oli kõige radikaalsem Jan Rulewski,

kes nõudis pidevalt tööliste tugevat ja mõjuvat vastupanu kommunistlikule rezhiimile, kuid temale anti ainult 6 protsenti häältest.

Lech Valesa mainis pärast valimist, et ta ei taha kujundada Sohidaarsusest poliitilist parteid. Tema arvates baseerub Poola stabiilsus tööliste ametiühingu Solidaarsuse ja kommunistliku partei vahel saavutatud tasakaalul,

ning ainult vastastikune kontroll võimaldab rakendada Poolas demokraatliku süsteemi.

KONTSERT-JUMALATEENISTUS

Vana-Andrese kirikus pühapäeval, 18. okt. kell 11 hommikul

EVA WILSON-MÄRTSON - sopran
KARL-OTTO MÄRTSON - orelil

TOBIAS-DUESBERG, LÜDIG, TOI, CAMPRA, SUDA, DECHNER, KAPP helitööd.

Pääse kirikukorjandus.

Reedel, 16. oktoobril kell 7.30 õhtul

KONTSERT

Vana-Andrese kiriku suures saalis

EVA WILSON-MÄRTSON - sopran
KARL BERGEMAN — klaver

RAVEL, FAURE, BERG, DECKNER, TOBIAS helitööd.

Pääse $5.—

Wintario

1. oktoobril peetud Wintario loterii loosimisel langesid viis 100.000-dollarilist peavõitu pileteile nr. 798980. $25.000 võitsid piletid nr-d 535110, 753403, 997150 ja 243607. $1000 — 52216, $100 — 6454, $10 — 459 ja tasuta piletiraamatu numbrid 44.

Eesti Invaliidetoetav Naisring Torontos

MOENÄITUS

pühapäeval, 1. novembril, 1981 kell 3 p.l.
Toronto Eesti Maja suures saalis

Sissepääs 6 dollarit. Piletite ettetellimine pr. E. Vooglaid — tel. 773-4325 ja pr. E. Kruusement — tel. 231-6157

HIIDLASTE SELTS

Hiidlaste traditsiooniline ja kireva kavaga

MARDIPIDU

laupäeval, 7. novembril 1981 kell 7 p.l.

Toronto Eesti Maja suures saalis.

KÕIK TERETULNUD!

VABADE EESTLASTE HÄÄLEKANDJA

VABA EESTLANE

VÄLJAANDJA: O/Ü Vaba Eestlane, 135 Tecumseth St. Torontos
PEATOIMETAJA: Karl Arro
TOIMETAJA: Hannes Oja
POSTIAADRESS: P.O. Box 70, Stn. C, Toronto Ont. M6J 3M7
TELEFONID: toimetus 364-7521, talitus (tellimised, kuulutused, ekspeditsioon) 364-7675

TELLIMISHINNAD Kanadas: aastas $38.—, poolaastas $21.— ja veerandaastas $11.—, kiripostiga aastas $61.—, poolaastas $33.— ja veerandaastas $17.—

TELLIMISHINNAD väljaspool Kanadat: aastas $42.—, poolaastas $23.— ja veerandaastas $12.—. Kiripostiga USA-s: aastas $67.—, poolaastas $35.50 ja veerandaastas $18.50

LENNUPOSTIGA ülemere-maadesse: aastas $76.—, poolaastas $38.— ja veerandaastas $20.—

Aadressi muudatus 50 c. — Üksiknumbri hind 50 c.

FREE ESTONIAN

Published by Free Estonian Publisher Ltd., 135 Tecumseth St., Toronto Ont. M6J 2H2

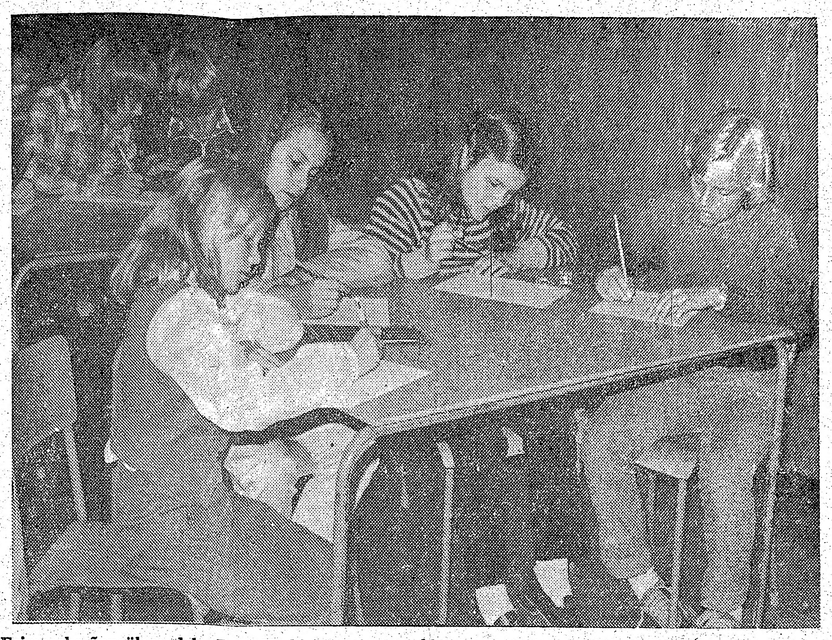

Esimeseks õppeülesandeks Eesti Keskkooli esimeses klassis oli registreerimislehe täitmine. Pildil süvenenud töös vasakult Vivienne Medri, Ingrid Silm, Lisa Lambur ja Kaia Kruus. Foto: Vaba Eestlane

Kommentaarid

Ühendriikide kaitseministeerium andis välja 99-leheküljelise brošüüri „Nõukogude sõjaline jõud", milles kirjeldatakse üksikasjaliselt N. Liidu sõjaväge ja relvastust. Teose väljaandmine toimus tõenäoliselt energilise kaitseministri Caspar Weinbergi algatusel, kes on ka selle signeerinud.

See broshüür on üks üksikasjalikumaid ja põhjalikumaid kirjeldusi, mis viimasel ajal nõukogude relvastuse kohta avaldatud ja on päris loomulik, et Moskvast saadavad selle vene sõjajõudude analüüsi publitseerimist lakkamatud vihapursked, millede levitamine on antud ametliku teadeteagentuuri Tassi hoolde.

Mida käsitab siis see paljuräägitud broshüür, mis on äratanud nii suurt tähelepanu mõlemal pool raudeesriiet?

Võib ütelda, et see on esmakordseks juhuseks kus N. Liidu relvastuse ja sõjajõudude tugevus on toodud nii piltlikult, arusaadavalt ja reljeefselt avalikkuse ette. Broshüüris mainitakse, et nõukogude sõjajõudude koosseisus on praegu üle 4,8 miljoni mehe ning viimase kahekümneviie aasta jooksul on vene armee pidevalt suurenenud. Kõiki nõukogude sõjaliste jõudude elemente — strateegilisi rakette, maa-, mere- ja õhujõudusid ning õhukaitset — on lakkamatult moderniseeritud ja varustatud uute relvadega, tankidega, rakettidega, laevadega ja lennukitega. N. Liidu riigikaitse eelarve kasvab jõudsalt, et suurendada Moskva mõju kõigil kontinentidel ja toetada nõndanimetatud „revolutsioonilisi jõudusid", kellede eesmärgiks on maksvate rezhiimide õõnestamine ja kukutamine ning rahvusvahelise stabiilsuse häirimine.

Broshüüris esitatud faktid N. Liidu relvastuse kohta on võrdlemisi jahmatama panevad. Nii on venelaste maaväe diviiside arv kasvanud 185-le. Nende koosseisus on motoriseeritud jalaväe, tanki- ja langevarjurite diviise, kusjuures suur osa neist jõududest on koondatud Ida-Euroopasse. Vene sõjajõudude kasutuses on 50.000 tanki. Relvatööstused on välja lasknud uued T-64 ja T-72 tüüpi tankid, mis on kiiremad ja tugevama soomusega varustatud kui seni kasutusel olnud tankid. Paljud kahurväe üksused on varustatud uute kiirelt liikuvate raskekahuritega.

Punaarmee helikopterite arvu võib hinnata umbes 5200-le, milledest märkimisväärne osa on varustatud kahuritega ja soomusega ning on mõeldud lahingus maaväele toetuse andmiseks. Ida-Euroopas on Moskva käsutuses üle 3500 vene ja satelliitriikide lennuki. Luureandmetel on N. Liidu lennukitööstused viimase kaheksa aasta jooksul produtseerinud keskmiselt 1000 võitlislennukit aastas.

Eriline tähelepanu on Moskvas pühendatud ka tuumalaengutega varustatud raketirelvastusele. Lääne-Euroopa ründamiseks on Venemaa läänеosas üles seatud umbes 250 liikuvat keskmise lennukaugusega SS-20 tüüpi raketti, milledest igaüks on varustatud kolme laenguga. Paralleelselt sellega moderniseeritakse pidevalt kontinentidevahelisi ja allveelaevadelt väljatulistatavaid rakette. Asjatundjad arvavad, et vene ülemjuhatuse käsutuses on praegu 7000 tuumalaengut, mida on võimalik eesmärkidele tulistada kontinentidevaheliste rakettidega.

Vene merevägi on viimaste aastate jooksul pidevalt suurenenud ning nüüd kuuluvad selle laevastiku koosseisu kaheksas eriklassis allveelaevad ning tuumaenergia abil liikuvad ristlejad ja lennukite emalaevad.

Selle kiire ja ulatusliku relvastamise on võimaldanud suurte summade rakendamine sõjatööstusesse, mille tulemusena kõik teised tööstusharud märgatavalt kannatavad. Venemaal on praegu lakkamatult tegevuses 135 suuremat sõjatööstust, mis varustavad relvadega ka Moskva liitlasi ja kommunistlikke „revolutsioonilisi jõudusid" kõigis maailmanurkades.

Kritiseerijad ütlevad, et broshüür „Nõukogude sõjaline jõud" on liiga ühekülgne — ei anna ülevaadet, analüüsi ja võrdlust

(Järg lk. 3)

Moskva kardab ja ootab

Sedamööda kuidas Poola tööliskond iseseisva ametiühingu Solidaarsuse konverentsil kommunistlikku parteid kritiseerib, — sedamööda kasvab ka N. Liidu juhtivates ringkondades meelehärm ja nõutus Poola sündmuste mõjutamiseks vajalikkude sammude astumiseks. Kõik hirmutamise võtted — lakkamatud ähvardused ja hoiatused ning vene punaarmee manöövrid Poola piiri lähikonnas — on juba ära kasutatud kuid need ei ole poola kindlameelsele tööliskonnale loodetud mõju avaldanud. Kasutamata on ainult üks ja kõige drastilisem samm — Poola okupeerimine — kuid nii kaugele ei ole N. Liidu juhtkond riskinud veel minna, kartes, et see võib kaasa tuua ootamatuid tagajärgi, mida Kremlis ei suudeta ette näha ja kontrollida.

Kuid sündmused Poolas arenevad oma rada ja Solidaarsuse kongressil esitatud sõnavõttudest võib järeldada, et Poolas ei kardeta enam kommunismi kritiseerimiseks. suud avada ja selle süsteemi poliitilist ja majanduslikku pankrotiseerumist paljastada. Olukord muutub iga päevaga üha pinevamaks ja Poola tulevik pilvisemaks, kusjuures valitseb tõsine kartus, et Poolas puhkenud vabaduse ja Kremli poolt pealesurutud kommunistliku ikke maharaputamise pisik võib nakatada ka teisi Ida-Euroopa kommunistlikke riike ja viia Stalini ja tema järglaste poolt hoolikalt kokkuõmmeldud impeeriumi kokkuvarisemisele. Mõned Moskvas asuvad läänеriikide poliitilised vaatlejad peavad olukorda erakorraliselt ohtlikuks ja püssirohu järele lõhnavaks ja leiavad, et Kreml ei ole pärast Teist maailmasõda kunagi varem seisnud selliste tema mõjuvõimu ähvardavate probleemide ees nagu need nüüd esile on kerkinud Poolas.

Nende vaatlejate põhjendused selliseks pessimistlikuks arvamiseks on väga selged — venelased ei saa enam piirduda ainult ähvardustega ja oma punaarmee tankide näitamisega Poola piiril, kuna mängus on nende punane impeerium. Ligemale kolmkümmend aastat on nad suutnud selle impeeriumi Moskva kontrolli all olevaid totalitaarseid süsteeme rakendades koos hoida, surudes alla kõik etnilised, keelelised ja kultuurilised erinevused, kuid nüüd on nad jõudnud tõenäoliselt teelahkmele, kus tuleb teha väga kaugeleulatuvate tagajärgedega otsuseid.

1956. aastal Ungaris ja 1968. aastal Tshehhoslovakkias toimunud sündmused kinnitasid, et nõukogude juhid suhtusid nendesse vabadusliikumistesse kui oma impeeriumi lõhkumiskatsetesse ning nad kasutasid tekkinud vastupanu maha surumiseks punaarmee soomusüksusi. Ehkki tshehhi sündmustest on möödunud 13 aastat, on Kremli poliitbüroo seisukohad jäänud kommunistliku ikke maharaputamise katsete suhtes endiseiks ning pärast Tshehhoslovakkia okupeerimist Kremlis väljakuulutatud Brežhnevi doktriin, mis õigustab raudeesriidetagustes riikides vabadusliikumiste mahasurumist, maksab täies ulatuses ka praegu. Eeltoodust järgnevalt ei seisa küsimus selles, kas N. Liit tahab Solidaarsuse algatusi ja taotlusi likvideerida, vaid Moskva probleemi tuleb vaadelda sellest seisukohast, kuidas Kreml kavatseb ametiühingust ja selle juhtidest lahti saada.

Ida-Euroopa satelliitriikide ajakirjanduse artiklitest ja juhtide kõnedest võib järeldada, et Poola sündmuste pärast ei ole mures mitte ainult venelased vaid ka Ida-Berliin, Bukarest, Praha, Sofia ja Budapest. Poola sündmuste kommenteerimisel on näiteks Tshehhoslovakkia kommunistliku partei häälekandja „Tribuna" läinud isegi nii kaugele, et ta soovitab Poolas Solidaarsuse ja selle juhtkonna likvideerimiseks kasutamisele võtta samasuguseid võtteid, mida rakendati 1963. aastal Tshehhoslovakkias Praha Kevade lõpetamiseks. Teiste sõnadega: „Tribuna" arvates peaks N. Liidu punaarmee tankidiviisid Varssavisse sisse tungima, kes Kremli abil ja toetusel Poolas tekkinud vastupanulé ja liberaalsele liikumisele hauakivi püstitavad.

Olukord Poolas on praegu niivõrd segane ja ebamäärane, et ka kõige paremini informeeritud kremloloogide ennustused võivad tõest väga kaugel alla. Praeguste tunnusmärkide kohaselt viivitavad venelased suuri riske sisaldava invasiooniga, lootes, et Solidaarsus kuidagi kokku variseb ning et majandusliku kaose taustal on võimalik Varssavis uut rangemat kommunistliku partei meeskonda võimule upitada. Kuid see on siiski ainult lootus, üks võimalus paljudest teistest võimalustest, millé kõrval kummitavad mitmed teised Moskvale ebameeldivad ja tema impeeriumit ähvardavad arengusuunad.

K.A.

Poola dissidentide organisatsioon likvideeriti

GDANSK — Poola dissidentide organisatsioon Tööliste Omakaitse Komitee otsustas oma tegevuse lõpetada, kuna selle organisatsiooni ülesanded on enda õlgadele võtnud tööliste ametiühing Solidaarsus. Tööliste Omakaitse Komitee (KOR) tegevuse lõpetamise tegi Solidaarsuse kongressil teatavaks üks KOR'i asutajaid 93-aastane majandusteadlane Edward Lipinski. Lipinski oma sõnavõtus kritiseeris Poola kommunistliku partei ja valitsuse juhte ja sai suurte kiiduavalduste osaliseks. Ta mainis, et Moskva stiilis kommunism on reetnud tõelise sotsialismi ning heitis Poola kommunistliku partei juhtidele ette, et need tahavad kasutada sõjaväge sotsialismi kaitsmiseks.

„VABA EESTLANE"
on valvel eestlaskonna üldhuvide eest!

Pagulaste aktiivsus teeb Kremlile peavalu

Lätis ilmus „teaduslik uurimus" balti pagulaste tegevusest ja nende organisatsioonidest

Stokholmis ilmuvas „Teatajas" annab Adelaida Lemberg huvitava analüüsi okupatsioonivõimude püüdlustest paguluses tegutsevate balti organisatsioonide mõju elimineerimiseks. Autor võtab eriti vaatluse alla Riias 1979. aasta ilmunud raamatu „Baltimaade reaktsionäärne emigratsioon tänapäeval", kirjutades järgmist:

„Baltimaade reaktsionäärse emigratsiooniga tegelejad Eestis, Lätis ja Leedus vist usuvad ise, et nüüd on lõplikult paljastatud kõik väärkontseptsioonid," nagu nad ütlevad, nende maade muutmisest nõukogude liiduvabariikideks ning ümber lükatud kõik valekujutused sealsest poliitilisest, ühiskondlikust ja majanduslikust elust.

Et samal ajal oli käigus ka teine projekt — „Baltimaade reaktsionäärne emigratsioon tänapäeval", nagu selgub sama pealkirjaga raamatust, mis ilmus Riias 1979. a. Eessõnas öeldakse, et see olevat ligi paarikümne isiku koostöö, kokkuvõte kolme balti nn. liiduvabariigi teadlaste uurimustest ja selle aluseks on liiduvabariikide vahelise teadusliku konverentsi materjalid. Konverents peetud Riias (täpselt aega pole antud) ja sellest võtnud osa spetsialistid Moskvast, Leningradist, Kiievist, Minskist, Riiast, Vilniusest ja Tallinnast.

Raamat olevat Moskvas redigeeritud, mille eest avaldatakse eessõnas tänu.

Selles on kaardistatud eesti, läti ja leedu pagulasorganisatsioonid ja nende mitmepalgeline tegevus läänеriikides, vaadeldud ja hinnatud, muidugi kommunistliku vihameele seisukohast. Sellest kaardistusest ja hinnangust paistab käegakatsutavalt välja milline „reaktsionäärne emigrantlik" tegevus Balti riikide okupante kõige valusamalt puudutab.

Esimene suurem projekt sel eesmärgil pidi välja töötama vaieldamatu väite, et 1940. aasta sündmused Baltikumis polnud muud kui loomulik jätk 1917. a. lühikesele kommunistlikule (terrori) võimule, mis nüüd taastati nende rahvaste endi tahtel nn. sotsialistliku revolutsiooniga.

Selle poliitilise väärvalemi väljatöötamine oli kestnud ligi 10 aastat Moskva Teaduste Akadeemia ajaloo osakonna juhendusel,

nagu on märgitud selle pikaajalise töö avaldatud tulemuse sissejuhatuses. („Sotsialistlikud revolutsioonid Leedus, Lätis, Eestis 1940. a." Moskva 1978). Eestipoolne peaosaline oli Viktor Maamägi.

Muide, pagulaskonna liigitus on ka siin sama, mis pärit maapao algaastaist, kui praeguse külastussoovituse asemel käis kojukutsumise propaganda: Toona „ladvik" ja „fashistlike politikaanide" mõjul eksiteele läinud. Nüüd: ühed „nõukogudevastased oma rahva vaenlased" ja teised, „heatahtlikud oma kodumaa praeguse arengu suhtes, peavad sidet oma rahvaga, armastavad teda.". Seda sidepidamist takistavad esimesed, sest külastusel õpitakse tundma enneolemata õitsengut kodumaal kõigil aladel, mis aga võõrutab „nägijaid" nõukogudevastasest meelsusest, nagu nüüd juhtuvat. Nõnda on lugeda selles iseend teaduslikuks uurimuseks kvalifitseerivas analüüsis „balti reaktsionäärse emigratsiooni" kohta. Eestipoolsed kaasosalised on seekord: eesti-venelane V. Naidenkov (oli kunagi Stokholmi N. Liidu saatkonna juures „eesti asjade" ekspert), A. Korsmik (majandusteaduse kand.) ja K. Vimmsaare (filosoofiateaduste kand.)

Raamat on ilmunud nõukogude mõõtmete jaoks väga tagasihoidlikus tiraazhis — 3000 eks.

Pole seega ette nähtud masslevitamiseks, vaid on pigem juhtnöör kirja- ja kõnemeestele-propagandistidele kuidas astuda vastu „burzhuaasliku emigratsiooni" õõnestustööle — nagu pagulasorganisatsioonide tegevust nimetatakse ükskõik mis alal see toimub. Ja need, kes on vaevaks võtnud jälgida nõukogude sedalaadi trükiseid, ka viimasel ajal üsna palju ilmunud võõrkeelseid, on kindlasti märganud, et neis serveeritaksegi järjekindlalt ümmarguseks keeratud „tõdesid" tänapäeva Baltikumist ja nende abil „reaktsionäärse emigratsiooni väärkontseptsioonide" ümberlükkamist.

„Burzhuaasliku õõnestustöö" analüüs algab pinevuse alandamise ja rahumeelse kooselu printsiipide esiletõstmisega, mida just praegu ründavat reaktsionäärse ideoloogia kandjad, nõukogudevastased ja antikommunistid kapitalistlikes suurriikides. Nende jõudude seas etendavat mitte just viimast osa vähemusrahvuste reaktsionäärsed organisatsioonid — emigrandid N. Liidust ja teistest sotsialistlikest riikidest. Siia lisatakse veel Kremlist ja ka otse Brezhnevi suust korduvalt kuuldud väidet: „Kommunistid on ütelnud ja ütlevad ka praegu, et just rahumeelse koosoleku tingimustes tekib soodne olukord revolutsioonilise protsessi edasiseks arenemiseks, tööliskassi võitluseks oma huvide eest ja ülemaailmse sotsialistliku süsteemi edasiseks kindlustamiseks" (niisugust väljendit tarvitatakse nüüd varem käibel olnud „sotsialistliku maailmarevolutsiooni" asemel).

Selle sissejuhatuse järel asutakse lahkama antikommunismi ja nõukogudevastasuse toimet selle kõigis erinevusis, kusjuures pearõhk langeb balti organisatsioonidele.

Kodumaalt põgenema olevat meelitanud inimesi „igasugused fashistlikud elemendid" ja „emigrantide kommunismivastased liidrid", nagu siin Rootsis, kuhu nende korraldatud „Operatsioon Baltimerega" olnud plaanis eestlased — esmajoones intelligents — kodumaalt läände ära vedada.

Pilt balti pagulaskonnast ja nende organisatsioonidest ongi selles raamatus kõige täielikum, võrreldes teiste maade omadega. Andmed on saadud, nagu need ära märgitud, pagulas-ajakirjandusest ja muudest trükistest, hiljem ilmunud memuaarid kaasa arvatud. Ülevaated teiste riikide „balti reaktsionäärsetest emigrantidest" on katkendikumad ja põhjenevad enam kommentaaridel kui faktidel.

Kokkuvõttes peab ütlema, et see „teaduslik uurimus" annab nii põhjaliku ülevaate balti pagulaskonna organisatsioonidest ja tegevusest poliitilisel, ühiskondlikul, kultuurilisel ja muudel aladel,

et see tohiks olla huvitav lugemine ka okup. Balti riikides enestes, kus ju osatakse trükisõnas sees aganaid teradest eraldada. Seal võidakse saada „burzhuaaslikest emigrantidest" üsna imposantne pilt.

Muidugi süüdistatakse samas ka kõigi balti emigrantide asukohamaid selle eest, et nad võimaldavad ja koguni toetavad nende „reaktsionäärset" tegevust mis ju ka tohiks kodumaal huvi pakkuda.

Osa raamatust on omistatud tänapäevase Baltikumi kiitmisele. Eesti, läti ja leedu rahvail pole kunagi nende ajaloo jooksul olnud niipalju vabadust kui praegu. Helsingi akti inimõigused olevat kõik maksvad! Kunagi pole elu nii õitsel olnud kui tänapäeval, kirjanikud polevat nii palju raamatuid kirjutanud jne. jne. Kõige selle kohta on „teaduslikel" uurijail tõendeid tuua kuhjaga ja kui neist puudu tuleb, siis on ju ikka käepärast Lenini, ja ka Brezhnevi tsitaadid.

Riiast tulnud raamat „Pribaltijskaja reaktsionnaja emigratsija" (nõnda on selle originaalpealkiri) pakub vägagi ilmeka pildi sellest kui palju peavalu balti aktiivne pagulaskond Kremlile just praegu teeb. Selle varasema hinnangu asemel — „rämps, mis ajaloo prügihunnikul iseendast kõduneb" — vääristatakse „balti burzhuaaslikku emigratsiooni" nüüd nii mõjuka tegurina, et selle lahkamine ja pidurdamine on võetud „teaduslikuks" ülesandeks. Muide, okup. Läti Teaduste Akadeemia ajaloo instituudi juures tegutseb täie hooga „Kaasaegse burzhuaasliku ideoloogia kriitika sektor. Selle rajamisel kommentaaris öeldi sõnaselgelt, et ülesandeks on astuda vastu reaktsionäärse emigrantliku ideoloogiale, nagu seda nimetati.

Seega pole põhjust jätta kahe silma vahele fakti, et koos pagulaskonna poliitilise ja ühiskondliku aktiivsuse „teadusliku" uurimisega käib paralleelne protsess — abinõude väljatöötamine selle aktiivsuse lämmatamiseks. Agressiivsust sellel poolel oleme viimasel ajal võinud küllaltki kogeda.

VALVEARST NÄDALALÕPUL

10., 11. ja 12. oktoobril
dr. M. Leesment, tel. 481-6834

17. ja 18. oktoobril
dr. T. Sauks, tel. 461-0912

H. KIRIK
Insurance Agency
KINDLUSTUSED
23 WESTMORE Dr., Suite 200
Rexdale, Ont. M9V 3Y7
Tel. 745-4622

Kommentaarid

(Algus lk. 2)

Ühendriikide relvastusega. Kuid see ei ole tõenäoliselt kaitseminister Caspar Weinbergeri eesmärgiks. Broshüüri ülesandeks on tuua täie selguga Ühendriikide ja teiste läänеriikide elanike silmade ette see kohutav hädaoht, mis ähvardab idast ja panna inimesed sellele tõsiselt mõtlema. Kui mõned N. Liidu huvisid teenivad rahuapostlid tembeldavad broshüüri Reagani administratsiooni relvastamise kampaania propagandaks, siis ei ole ka sellest midagi katki. Miks mitte teha propagandat läänеriikide pika uinaku lõpetamiseks kui Moskvast võltsi rahupropaganda nimel all lakkamatult levitatakse uimastavat unerohtu!

☆

Septembrikuus ilmus kodumaal väljaantavates kommunistlikkudes ajalehtedes palju artikleid ja mälestusülevaateid Eestis toimunud võitlustest 1941. aastal kui venelased ja kommunistlik rezhiim pealetungivate saksa vägede poolt eestlaste toetusel välja löödi. Nendest pinevatest võitluspäevadest on nüüd möödunud 40 aastat ja nähtavasti peeti sel puhul vajalikuks seda ajajärku lähemalt käsitada ja valgustada — seda loomulikult venelaste ja eesti kommunistide vaatevinklist, mille eesmärgiks on teha venelastest vaatamata kaotusele sangarid ning atakeerida eriti neid eestlasi, kes metsavendadena alustasid võitlust eesti rahvast sihikindlalt hävitanud kommunistliku rezhiimi vastu, ühinedes hiljem saksa regulaararmee üksustega, moodustades vundamendi kuulsatele idapataljonidele.

Kõigi muude ülistusartiklite hulgas pühendatakse erilist tähelepanu ka kurikuulsatele eesti rahva ja talude hävitamisele spetsialiseerunud hävituspataljonidele — kommunistlikele rusikameestele, kellede rahulike elanike mõrvamisi ja talude-külade põletamisi ülistatakse kommunistlikus ajakirjanduses suurte kangelastegudena. Endisele hävituspataljoni meestele korraldati kokkutulekuid Tallinnas, Tartus ja teistes suuremates keskustes, peeti kõnesid ja ülistati nende sõjalisi operatsioone saksa armeele vastupanu organiseerimisel, milledel ei olnud praktiliselt sõja käigule ja sakslaste edasitungi pidurdamisele mingit tähtsust.

Okupeeritud Eesti ajakirjandusest ilmneb, et kommunistidele on piinlik kasutada nimetust „hävituspataljon" kuigi see tegelikult vastab nende sõjariistus jõukude kriminaalsele tegevusele ja hävitusoperatsioonidele. Neid viimases hädas kokkuklopsitud terroristide gruppe on senise nime pärast piinlikkust tundes hakatud nimetama tunduvalt peenema ja kaunikõlalisema nimega — rahvakaitseväed. Kuidas oli lugu hävituspataljonide formeerimisega ja nende operatsioonidega Tartumaal, sellest kirjutab kommunistlik ajaleht „Rahva Hääl" oma 17 juuni numbris:

„Suure isamaasõja alguse kaitselahingutes, eriti aga rinde lähemas tagalas etendasid noore nõukogude vabariigi tingimustes küllaltki suurt osa peamiselt töölistest ja töötava talurahva esindajaist koosnevad rahvakaitseväe formeeringud — hävituspataljonid. Kohe sõja algul tuli arvestada, et hitlerlike rööwvallutajatele ruttab oma teeneid pakkuma säilunud linnakodanluse ja kulakluse aktiivsem osa. Eesti NSV-s loodi üks esimesi tööliste kaitsesalku, mille baasil peatselt moodustati hävituspataljon."

Edasi kirjeldatakse, kuidas hiljem moodustati Põhja-Tartumaal veel kolm hävituspataljoni ja kuidas Tartumaa hävituspataljonid olid koostöös punaarmee üksustega ja miilitsapataljoniga maha surunud metsadesse rettu pugenud bandiitide katsed teostada diversiooni nõukogude tagalas ning terroriseerida partei- ja nõukogude aktiivi kohtadel. Tõstetakse esile ka Tartumaa hävituspataljonide vennalikku koostööd siitkaudu taanduvate läti rahvakaitseväe üksustega, samuti Valga-, Võru- ja Petserimaa hävituspataljoniga.

Punased kirjamehed on alati osavad olnud muinasjuttude kirjutamisega ja ka need hävituspataljonide lood omavad sellekohase kõrge standardi. Ometi ei suuda kõik need kirjeldused hävituspataljonide „kangelastegudest" ja nende maskeerimisest rahvakaitseväe nimetusega ümber lükata üldtuntud tõsiasja, et need jõugud teenisid täiel määral eesti rahva ja ta varanduse julma hävitamisega ja üldise terrori külvamisega oma originaalse nime — hävituspataljonid.

AMI

Toronto Eesti Õngitsejate ja Jahimeeste Selts korraldas hiljuti Simcoe järvel kalapüügi võistluse, millest võttis osa rohkearvuline kalasportlaste pere, keda näeme juuresoleval pildil. Esireas võistluse võitjad: F. Aadli (esikoht), U. Villmäe (II koht) ja Ed. Harilaid (III koht). Foto: Tommy Tomson

Usklike salajased piiblitunnid Tallinnas

Huvitav reisikirjeldus Tallinnast rootsi usulises ajakirjas

STOKHOLM (EPL) — Rootsi usulises ajakirjas „Svensk Veckotidning" avaldati hiljuti reisikirjeldus Tallinnast, mille oli kirjutanud Börje Hjalmarsson, kes suvel Eestis käis. Allpool tsiteerime osa tema kirjeldusest:

— Ühel õhtul kutsuti meid salajasele kodusele koosviibimisele Tallinnas. Need, kes olid hakanud jumalasse uskuma baptistide, nelipühilaste või misjoniseltsi Oleviste kirikus, juhatatakse varsti edasi piiblilugemisgruppi, kus saab vajalikku õpetust ja seltskonda. Kodune koosolek toimus lihtsas majas väljaspool südalinna.

Kohale oli saabunud kümmekond inimest, kellest mõned olid alles hiljuti ümber pööratud.

— Suuremal osal olid kaasas oma Piiblid. Imelik, Eestis pole trükitud ühtki Piiblit ega usulist raamatut pärast 1940. aastat. Hiljem kuulsime, kuidas nad olid saanud oma Piiblid... Meile näidati ühte usulist raamatut, mis oli neile suur haruldus. See oli David Wilkersoni raamat „Rist ja stilett", mis kunagi oli Saksamaalt sisse smugeldatud. Nüüd oli see tõlgitud eesti keelde ja kirjutatud masinal ümber mitme koopiaga, et saada vähemalt paar eksemplari korraga.

Paber oli kulunud pärast korralikku salajast lugemist nii mõnegi uskliku poolt Tallinnas.

— Üks naistest juhatas õhtust koosviibimist, kus käsitleti Püha Vaimu. Piiblist otsiti kiiresti üles kohad, mis käsitlesid seda ja koosoleku juhataja küsis kohalolijate käest selle tähendust. Hiljem põlvitasime kõik ja palusime. Haaravad, ausad ja hõõguvad palved Jumalale, et ta annaks meile jõudu ja abi. Taevas oli avatud!

— Meilt küsiti rootsi olude kohta. Kas tohtisime kohtuda üks kõik kus ja kunas me tahtsime? Kas tohtisime kõnelda inimestele tänaval Jumala sõnast? Kas tohtisime õpetada oma lapsi Jumala sõnas? Kas oli meil küllalt Piibleid ja lauluraamatuid? Kas tohtisime kutsuda teisi inimesi oma jumalateenistustele ja koosviibimistele?

Kas tohtisime laulda usulisi laule tänavatel ja avalikel kohtadel?

Sain vastata ainult jaatavalt neile küsimustele. Aga samas hääl. Talle annetati eestlaste ja lätlaste poolt mälestusesemed. Ernst Eberhardi teeneks tuleb lugeda, et eksiilkirikuid ei heidetud välja Luterlikust Maailmaliidust pärast seda, kui kodumaised kirikud võeti Liitu vastu. Kohal oli ka tema järglane kiriku ülemnõunik Edmund Ratz, kellega võib loota, head koostööd. Ta on viibinud rea aastaid Inglismaal, kus tutvunenud eksiilkirikute probleemidega.

Kahel õhtul näidati diapositiive eksiilkirikute tegevusest.

Eestlaste poolt näitas diapositiive Paul Sooväli Münchenist. Balti-saksa pastor Claus von Aderkas, kes viibis tänavu Riias ja Tallinnas, esitas sealt diapositiive, eriti kirikutest.

Konverentsi viimasel õhtul ilmus kohale meie peapiiskop Konrad Veem. Ta tänas dr. Eberhardi osutatud kaasabi eest viimase 21 a. jooksul ja andis talle tänutäheks üle mälestuseseme. Edasi ta jutustas Teoloogilise Instituudi tegevusest, mis eriti edukas Kanadas.

Samuti informeeris ta koosolejaid sammudest, mida eesti eksiilkirik teinud Madriidi konverentsi puhul.

Suur tähelepanu äratas tema teade vaimulike Salumi ja Irjo vaenamise kohta N. Eestis.

Konverents lõppes piduliku jumalateenistusega lossi kabelis (EPL/KK).

Pagulaskiriku konverents

60 vaimulikku ja kirikutegelast tulid kokku Lääne-Saksamaal

BONN (EPL) — Luterliku Maailmaliidu Saksa Rahvuskomitee korraldusel toimus 31. aug. kuni 4. sept. Lõuna-Saksamaal Würzburgi lähedal asuvas Schwanbergi lossis konverents pagulaskiriku vaimulikele ja kiriku kaastöölistele. Konverentsi loosungiks oli „Ärge unustage head teha ja osadust pidada, sest sellised ohvrid on Jumala meele järele".

Kohal oli 60 isikut eesti, läti, leedu, poola ja ungari eksiilkirikutest Saksamaal. Balti-saksa kirikut esindas pastor Claus von Aderkas Breemenist.

Eesti evengeelset kirikut esindasid abielupaarid Põld, Kägi, Nurmik, Sooväli ja Kokk ning Leida Kingsep ja Helmut Kangur.

Peakorraldajaks oli kirikunõunik dr. Ernst Eberhard Stuttgardist. Edasi võtsid veel osa ja esinesid referaatidega kiriku ülemnõunikud dr. Kurt Horn ja dr. Klapper, Martin Lutheri Liidu peasekretär Schelenberg Baieri Maakiriku sinodi liige Hermann Kupsch ja politseipastor Wolfgang Kilger.

Konverentsi kavas oli piibliseletusi ja kiriku tegevust käsitlevaid referaate. Veel oli kavas vaimulike kokkutulek ja üksikud eksiilkirikud arutasid omi probleeme.

Konverentsi vältel pühendati üks õhtu suurte teenetega kirikunõunik Ernst Eberhardi austamiseks tema pensionile mineku puhul.

Tiiu Kadaka Kanada metsalillede maalide näitus

Ühe möödunud aasta lillemaalide näituse lõpul The Civic Garden Centre'is — Edwards Garden'is, 777 Lawrence Ave. East, Don Mills'is (Leslie ja Lawrence'i nurgal), millest ka Tiiu Kadak oma nelja tööga osa võttis, sai ta asutuse juhatajalt austava kutse korraldada pisut hiljem seal samas oma isiklik tööde näitus. Selle kutse põhjal on nüüd kutsutu möödunud suve jooksul maalinud paarkümmend tööd Kanada metsliilledest, mis on enamuses pärit hr. ja pr. F. Krabi maakodu aasalt, metsast ja järvest. Erilist avamist näitusel ei ole, kuid külastamiseks on see lahti 7. oktoobrist kuni 4. novembrini k.a. igal äripäeval kella 10—4 p.l. ja pühapäeviti kella 2—4 p.l.

Eestlane Sambias nõuandjaks

Sambia valitsus kutsus Rootsist kolmeks nädalaks nõuandjaks riigi hinna- ja sissetulekupoliitika organiseerimisel põllundusalal eesti majandustegelase Hans Leberti. H. Lebert on seal juba külastanud mitmeid provintse, et selgitada põllumajanduse olukorda.

Sambia eksporteeris peamiselt vaske. Nüüd tahetakse hakata eksporteerima ka põllumajandussaadusi.

Nixon külastas eesti miljonäri

Müstiline Erich Toffer Flensburgis

STOKHOLM (EPL) — Saksa paljumiljonilise tiraazhiga päevaleht „Bild" toob 31. augusti numbris 6-veerulise pealkirjaga sõnumi end. USA presidendi Nixoni külaskäigust Saksamaale, Flensburgi, kus ta külastab oma „seitsmeteistkümnendat parimat sõpra" eestlasest miljonäri, 58-aastast Eric Tofferit.

Külastus algas 2. septembrril. Tofferil on Flensburgis suur hotell „Hotell an der Grenze", 240 voodiga, siis kaks super-kaubamaja ja bensiinijaamu. USA-s omab ta villa ja 20-meetri pikkuse jahtlaeva.

Pärast sõda ehitas Toffer üles kohviröstimise vabriku, millel osakonnad kogu Saksamaal ja varustas hiljem Saksa Liiduarmeed ja USA väeosi Saksamaal manöövrite toiduportsjonitega.

Toffer on abielus ja tal on kaks last, 25 ja 15 aastat vanad. Ta elab oma hotelli kõrgemail korrusel penthouse'i-taolises korteris, mis on 450 ruutmeetrit suur: marmorpõrandad, mahagoni-laed, pärsia vaibad, Yuka-palmid jne.

Tofferi villa-naabriks Ameerikas on Nixoni parim sõber, pankur Charles („Bebe") Rebozo. Sealtkaudu tekkis tutvus Nixoniga, kellega ta käis korduvalt oma jahiga sõitmas. Teatavasti ilmus Nixoni sulest bestselleriks tunnistatud raamat „Nii kaotame rahu".

Sellest raamatust on tehtud 27 eksemplari kuldtrükis. Seitsmeteistkümnes eksemplar Nixoni isikliku pühendusega on Tofferil.

Oma isikust andis Erich Toffer saksa reporterile järgmise lühiseletuse: „Olen pärit Tallinnast. Kõik minu sugulased mõrvati venelaste poolt, minu isa küüditati Siberisse".

See oli vist 1946. aasta lõpul, kui Erich Toffer tuli Flensburgist Lübecki Eesti Komiteesse, mis täitis tollal Briti tsooni eestlaste keskesinduse ülesandeid ja sai kontakti allakirjutanuga. Noormees Toffer jättis väga hea mulje, ta oli tollal ülikorralikult riietatud, heade maneeridega ja rääkis head eesti keelt. Ta ütles, et tema isa oli Eesti sõjaväes kolonelleitnant (vist suurtükiväelane) ja on venelaste poolt küüditatud.

Ta ei salanud, et ta juba tollal tegutses äritsemisega ja tal ei tundunud huvigi olevat /dipiiseisuse vastu..

Mis ärisid ta kohe pärast sõda tegi, sellest polnud juttu. Aga — nagu teada — polnud normaalne äritsemine tollal veel võimalik. Ka mainis ta, et inglise- ja saksakeelega pole tal mingeid raskusi. Allakirjutanud on hiljem vaid kuulnud, et Toffer olevat „jõukas mees".

Pole aga kuulda olnud, et ta oleks kusagil eestlasena esile kerkinud.

Eestis oli kolm sellenimelist liini, kes kõik olid omavahel suguluses, ühed kirjutasid oma nime „Tofer", teised „Toffer" ja kolmandad „Tohver". (AHJ).

Toetav resolutsioon Skandinaavia PEN-klubidelt

Lyonis toimus 21.—25. septembril Internatsionaalse P.E.N. keskuste kongress, kus alati on olnud oht, et eksiilklubid nõukogude nõudel kustutakse. Ka seekord oli eestlaste grupp hästi organiseeritud ja valmis oma õigusi kaitsma. Meeldiv toetus anti neile Skandinaavia klubide poolt, kes esitasid sessioonil resolutsiooni, mis ka vastu võeti.

Resolutsioonis öeldakse:

„Internatsionaalse P.E.N.'i üks tähtsaim ülesanne on säilitada vähemusrahvuste kultuure: Kolm Skandinaavia P.E.N. keskust on väga mures uudiste üle raskustest mis saadud kohates kolleege kolmest Balti mere, sageli nimetatud Rahumere, idakalda riikidest. Viimaste aastate jooksul oleme saanud informatsiooni ähvardustest Eesti, Läti ja Leedu kultuuride vastu, kaasaarvatud intellektuaalide arreteerimised, kes kaitsevad nende kultuuride säilitamist. Me kutsume üles kõiki Internatsionaalse P.E.N.'i liikmeid ühinema selle mittesõbraliku poliitika hukkamõistmiseks, mis on kontrastne internatsionaalse kultuuri kokkulepete printsiipidele."

Üldiselt kongress laabus ladusalt. Viimase päeva tegevus toimus Pariisis, kuhu kongressist osavõtjad viidi Prantsuse raudteevalitsuse kiireima rongiga maailmas. Lõpuaktus toimus Sorbonne ülikoolis, lõpuvastuvõtt Pariisi raekojas.

VABA EESTLANE
kaks korda nädalas

Maksab Kanadas:		Väljaspool Kanadat:
Aastas	$38.—	$42.—
Poolaastas	$21.—	$23.—
Veerandaastas	$11.—	$12.—

KIRIPOSTIGA

Kanadas:		USA-s:
Aastas	$61.—	$67.—
Poolaastas	$33.—	$35.50
Veerandaastas	$17.—	$18.50

LENNUPOSTIGA ülemere-maadesse:
Aastas $76.—, poolaastas $38.—, veerandaastas $20.—
Aadressi muudatus 50 centi. Üksiknumbri hind 50 senti
Kanada aadressidele palume märkida „POSTAL CODE" ja USA aadressidele „ZIP CODE"

Pangatshekk või rahakaart kirjutada
Free Estonian Publishers nimele.

Tellimine saata:

VABA EESTLANE
P.O. Box 70, Postal Stn. C, Toronto 3, Ont. M6J 3M7

Palun mulle saata VABA EESTLANE aastaks / poolaastaks / veerandaastaks — tavalise / kiripostiga alates „ ... 19 ... . Tellimise katteks lisan $ ... siinjuures rahas / tshekiga / rahakaardiga. (Raha saata ainult tähtkirjas).

Nimi .....

Aadress .....

.....

.....

ARMAST ABIKAASAT

MARTHA HANSPUU'd

neiuna KIVISILD

sündinud Tallinnas
surnud 5. oktoobril 1981 Torontos

mälestab sügavas leinas

ABIKAASA

Õndsad on surnud,
kes Issandas surevad.

Kirstupanek kolmapäeval, 7. oktoobril kell 7.30 õhtul Ralph Day Funeral Home, 180 Danforth Ave.
Ärasaatmine neljapäeval, 8. oktoobril kell 10 hommikul samast.

Armast koguduseliiget

MARTHA HANSPUU'd

sündinud 9. augustil 1899 Tallinnas
surnud 5. oktoobril 1981 Torontos

mälestab ülestõusmise usus ja lootuses

TORONTO EVANGEELNE KOGUDUS

Kes minusse usub, ei sure igavesti

Armast sugulast

MARTHA HANSPUU'd

leinavad

NELLY perega
SILVIA, TOOMAS ja ROBY

ARMAST EMA, VANAEMA, ÕDE JA TÄDI

ROOSA KASE't

neiuna REIJO

sündinud 2. märtsil 1906 Virumaal
surnud 1. oktoobril 1981 Torontos

mälestavad sügavas leinas

tütar SAIMA abikaasaga
tütrepoeg AIN abikaasaga
tütrepoeg ALAR
õde MAI VARKKI
õde MIILI perekonnaga Vancouveris
õde ALMA perekonnaga Rootsis
vendade LAPSED Kodu-Eestis

Jeesus ütles:
Mina olen ülestõusmine ja elu.
Kes minu sisse usub, see peab
elama, ehk tema küll sureb.
Joh. 11:25

Lahkus lugupeetud ja armas klubiliige

VOLDEMAR TUVIKENE

Mälestab leinas

EESTI PENSIONÄRIDE KLUBI TORONTOS

HEAD ISA, KASUISA, SUGULAST JA TRENDI LIIGET

VALDEMAR TUVIKE'st

sündinud 25. jaanuaril 1896 Võrumaal
surnud 28. septembril 1981 Torontos

mälestavad sügavas leinas

OMAKSED ja
RENT

Unustamata armast

SOHVIA LIIS'i

sündinud 14. oktoobril 1895 Mustjalas
surnud 24. septembril 1981 Vancouveris

mälestavad leinas

HERBERT ja ERNA KIRVES
perekonnaga

Õndsad on puhtad südamelt,
sest nemad saavad näha Jumalat
Matt. 5:8

Lahkumud armast

SOHVIA LIIS'i

mälestavad kurbuses

VIIA ja EDU TOOMPUU
LAIDA ja BÄRNI TELDER
ROSETE ja REIN STAMM
ELLEN PIHLAK
OLGA VESIK
IDA ÄGI
MIHKEL KOLK
OLGA ja JOHAN RANDSALU
TOIVO RANDSALU perega

KAUAAEGSET HEAD SÕPRA

RUDOLF SAARSE't

mälestavad leinas

ENNI ja KARL AREND
AMILDE ja HUGO ELVIKU
FRIEDA ja VOLDEMAR SAARNI

Armast asutajaliiget, lauluvend

FERDINAND EDUR'it

mälestavad kurbuses
T. E. Meeskoori asutajaliikmed:

O. PÕLDNE — M. PÕLDMA
R. KUUS — E. EERME
A. KIILASPEA — O. HAAMER

Endist ametivenda ja sõpra

RUDOLF SAARSE't

mälestavad

ANTS ja SALME PÄRNASTE

Leinateateid

New Yorgis suri 28. augustil Alide Keerd, sündinud 27. juunil 1904 Ropka vallas.

New Yorgis suri 30. augustil Herbert Talts, sündinud 29. novembril 1915 Pärnus.

New Jerseys suri 27. augustil Ernest Mamberg, sündinud 19. veebruaril 1899 Eestis.

Leicesteris suri 31. augustil Enno Ots, sündinud 4. veebruaril 1904 Alatskivil.

Upsalas suri 4. septembril kolonelleitnant Paul Hinno, sündinud 23. märtsil 1893 Võrumaal Laheda vallas.

New Yorgis suri 2. septembril Meta Adele Adler, sündinud 27. oktoobril 1886 Tartus.

Maple Shade'is, New Jersey's suri 13. septembril Irene Liivak, neiuna Koppelmann, sündinud 31. oktoobril 1905 Tallinnas.

New Yorgis suri 30. augustil dipl. iur. eng. Herbert Talts, sündinud 29. novembril 1915 Saida mõisas, Harjumaal.

Hamburgis suri 5. septembril Anna Kivistik, sündinud 12. aprillil 1885 Viljandimaal.

Tallinnas suri 30. augustil dr. Rein Laube, sündinud 29. juulil 1912.

Manchesteris, Connecticutis suri Endel Kool, sündinud 19. detsembril 1924 Viljandis.

USA-s suri 9. septembril Walter Kerra, sündinud 20. oktoobril 1917.

Gowadas, N.Y. suri 6. septembril Voldemar Jõelaht, sündinud 5. detsembril 1897 Hiiumaal.

Murray E. Newbigging
MATUSEMAJA
Aastakümnete kogemus eestlaste teenimiseks. Oskuslik nõuanne ja mõõdukad hinnad.
M. WAYNE HAMILTON
Funeral Director
733 Mount Pleasant Rd.
(lõunapool Eglintoni)
Helistada tel. 483-8811 ● 489-8002

KIRIKUD

TORONTO EESTI VABAKOGUDUS

562 Jones Ave., Toronto 6, Ont.
Jutlustaja E. Saraoja
20 Thorncliffe Ave.
Toronto 6, Ont.
Tel. 463-6223

Pühapäeval, 11. oktoobril kell 11 hommikul JUMALATEENISTUS. Kõnelevad J. Sepp ja jutlustaja E. Saraoja.

EELK TORONTO VANA ANDRESE KOGUDUS

Carltoni ja Jarvise nurgal
Õpetaja Andres Taul
Toronto, Ont. M6G 3K6
17 Frank Cresc.
Tel. 656-5248, kirik 923-5172

Pühap., 4. okt. JUMALATEENISTUS kell 11 hommikul.

Pühap., 11. okt. JUMALATEENISTUS kell 4 p.l. Teenib Usuteaduse Instituudi lõpetaja Albert Roost.

Pühap., 18. okt. KONTSERT-JUMALATEENISTUS kell 11 hommikul. Eva Wilson-Märtson — sopran. Prof. Karl-Otto Märtson orelil.

Pühap., 25. okt. LÕIKUSTANUPÜHA JUMALATEENISTUS kell 4 p.l. Kohvilaud. Kirikus ja kohvilauas esineb ansambel Jaaniku. Klaveril Tiina Mitt.

ÕPETAJA KÕNETUNNID teisip. ja neljap. 6—8 kiriku käärkambris.

EESTI EV.-LUTERI USU PEETRI KOGUDUS TORONTOS

817 Mt. Pleasant Rd., Toronto
M4P 2L1. Kiriku tel. 483-5847
Õp. Oskar Puhm
84 Dinnick Cres., Toronto
M4N 1L8, tel. 483-4103

LÕIKUS-TANUPÜHA JUMALATEENISTUS, 11. oktoobril kell 11 homm. armulauaga. Teenib koguduse õpetaja. Organist R. Toi. Kell 10.45 Heidi Laikve — flööt. Piiblitund kell 10 homm. Pühapäevakool. Naisringi kokkutulek kell 5 p.l.

PIDULIK JUMALATEENISTUS pühap., 18. okt. kell 11 homm. dr. R. Toi 65. sünnipäeva puhul. Esinevad Estonia Segakoor, Noortekoor Lootus, Cantate Domino, Toronto Eesti Meeskoor. Solistidena: Irene Loosberg ja Heinz Riivald. Juhatavad Charles Kipper ja Roman Toi. Orelil Charles Kipper ja Roman Toi. Leerieelsed ja pühapäevakool.

LEERIAVAJUMALATEENISTUS pühap., 25. okt. kell 11 homm. Kell 10.45 Marja-Leena Roos viiulil.

ÕPETAJA KÕNETUNNID: teisipäeviti ja neljapäeviti kell 6—8 õhtul. Muul ajal kokkuleppel.

TORONTO EESTI BAPTISTI KOGUDUS

883 Broadview Ave.
Tel. 465-0639
Pastor K. Raid
36 Bards Walkway,
Willowdale, Ont. M2J 4T9
Tel. 499-6488.
VABADUSE KUULUTUSE" raadiosaated igal pühapäeval kell 3 p.l. WHLD 1270 kc.

Pühap., 11. okt. kell 10.15 hommikul pühapäevakool. Kell 11 JUMALATEENISTUS. Kõneleb H. Eller, K. Raid tshellol. Kell 6 õ. tunnistused ja K. Raid. Solist Senta Medri.

TORONTO EESTI EVANGEELNE KOGUDUS

Stone Church, 45 Davenport Rd.
Jutlustaja Allan Laur,
141 Clark Ave., Unit 50 Thornhill,
Ont. L3T 4P4. Tel. 889-8173.

Laup., 10. okt. kell 7 õ. PIIBLITUND. Dr. Mart Leesment kõneleb teemal: „Efesuse kiri".

Pühap., 11. okt. kell 1.15 p.l. pühapäevakool lastele ja täiskasvanuile. Kell 2 p.l. JUMALATEENISTUS. Kõneleb Allan Laur. Lauluettekandeid.

Teisip., 13. okt. kell 7 õ. PALVEÕHTU.

RIKUD

ONTO EESTI
BAKOGUDUS

Ave., Toronto 6, Ont.
taja E. Saraoja
horncliffe Ave.
ronto 6, Ont.
el. 463-6223

l, 11. oktoobril kell 11
JUMALATEENISTUS.
. Sepp ja jutlustaja E.

LK TORONTO
NDRESE KOGUDUS

ja Jarvise nurgal
ja Andres Taul
o, Ont. M6G 3K6
Frank Cresc.
5248, kirik 923-5172

. okt. JUMALATEE-
l 11 hommikul.
. okt. JUMALATEE-
4 p.l. Teenib Usutea-
udi lõpetaja Albert

8. okt. KONTSERT-
ENISTUS kell 11 hom-
Wilson-Märtson — sop-
Karl-Otto Märtson ore-

5. okt. LÕIKUSTANU-
ALATEENISTUS kell
laud. Kirikus ja kohvi-
ansambel Jaaniku.
na Mitt.

KÕNETUNNID teisip.
—8 kiriku käärkambris.

EV.-LUTERI USU
OGUDUS TORONTOS

Pleasant Rd., Toronto
. Kiriku tel. 483-5847
. Oskar Puhm
nick Cres., Toronto
1L8, tel. 483-4103

TANUPÜHA JUMALA-
S, 11. oktoobril kell 11
nulauaga. Teenib kogu-
a. Organist R. Toi. Kell
Laikve — flööt. Piibli-
10 homm. Pühapäeva-
ringi kokkutulek kell 5

JUMALATEENISTUS
okt. kell 11 homm. dr.
sünnipäeva puhul. Esi-
onia Segakoor, Noorte-
s, Cantate Domino, To-
Meeskoor. Solistidena:
berg ja Heinz Riivald.
Charles Kipper ja Ro-
Orelil Charles Kipper ja
i. Leerieelsed ja püha-

RIAVAJUMALATEENIS-
p., 25. okt. kell 11
ell 10.45 Marja-Leena

KÕNETUNNID: teisi-
eljapäeviti kell 6—8 õh-
jal kokkuleppel.

O EESTI BAPTISTI
KOGUDUS

Broadview Ave.
Tel. 465-0639
astor K. Raid
Bards Walkway,
ale, Ont. M2J 4T9
el. 499-6488.
USE KUULUTUSE"
d igal pühapäeval kell
. WHLD 1270 kc.

1. okt. kell 10.15 hom-
päevakool. Kell 11 JU-
NISTUS. Kõneleb H. El-
d tshellol. Kell 6 õ. tun-
K. Raid. Solist Senta

RONTO EESTI
EELNE KOGUDUS

rch, 45 Davenport Rd.
staja Allan Laur,
Ave., Unit 50 Thornhill,
T 4P4. Tel. 889-8173.

. okt. kell 7 õ. PIIBLI-
Mart Leesment kõne-
„Efesuse kiri".
1. okt. kell 1.15 p.l. pü-
l lastele ja täiskasva-
2 p.l. JUMALATEE-
õneleb Allan Laur. Lau-
id.
3. okt. kell 7 õ. PALVE-

MÜ sügskulla sünnipäeval

Kotkajärve Metsaülikooli pere viibis 26./27. septembri nädalalõpul Kotkajärvel, et tähistada „noorte sügiskulla" 15. aastapäeva. Sügiskulla nädalalõpul 1966 teatavasti tehti otsus metsaülikooli alustamiseks. Tegelik töö kursustega algas järgmisel sügisel. Vihmasel laupäeval nauditi sauna mõnusid ja peeti elavaid jututunde kohvikus, kusjuures peamiseks kõneaineks oli Oneida konverentsi alustel tegevuse organiseerimine ja järgmine kursus. Vihma tõttu jäi sisse õnnistamata ka MÜ lõkkering kohviku nõlvakul, mis ehitati möödunud sügisel MÜ talgutel. Lõkkeringis on noolpalkidest istmed sajale osavõtjale.

Pühapäev oli täpne koopia pühapäevast 15 aasta eest — karge pilvitu taevas ja särav päikesepaiste. Kolme-tunnilisel matkal sügisvärvilisel Kotkajärvel avastati uusi vaateid ja perspektiive nii senisel Kotkajärvel kui ka uudismaal. MÜ sügiskullalised saabusid koju pühapäeva õhtupimedikus.

Eesti Naisselts Montrealis

korraldusel toimub neljapäeval, 22. okt. Montreali Jaani koguduse seltskondlikes ruumes referaat-õhtu. Kogunemine kohvitassi juures kell 6.45, kava algus kell 7.30. Kõneleb hr. Edgar Heinsoo teemal: „Mõnda beduiinidest".

Kõik teretulnud.

Aleksander Soldatov vabastati

Eesti Vangistatud. Vabadusvõitlejate Abistamiskeskusele on teatatud, et k.a. jaanuaris vabanenud ja mais N. Liidust väljasaadetud vabadusvõitleja Sergei Soldatovi poeg Aleksander vabastati Vasalemma sunnitöölaagrist peale viieaastast vangistust 26. augustil 1958. Teda arreteeriti augustis 1976 KGB poolt lavastatud provokatsiooni abil. Paigutati Tallinna keskvanglas samasse kongi kriminaalkurjategijatega, kes teda kaks korda paljaks röövisid ja tal käeluu murdsid, mis halva arstiabi tõttu lasti valesti kinni kasvada. Juunis 1977 toodi ta isa Mordva sunnitöölaagrist Tallinna keskvanglasse, kus teda peeti kinni koos poja Aleksandriga poolteist kuud. KGB lubas isa ja poja koheselt vabastada, kui Sergei Soldatov loobub oma demokraatlikest veendumustest. Eitava vastuse peale viidi isa augustis 1977 tagasi Mordva sunnitöölaagrisse.

Aleksander Soldatov taotleb luba väljasõiduks oma vanemate, Sergei Soldatovi ja Ludmilla Grünbergi juurde, kes asuvad Münchenis.

Karpov võitis esimese matshi

ROOMA — Merlandos, Itaalias, algas male maailmameistri matsh venelasest maailmameistri Anatoli Karpovi ja väljakutsuja juudi rahvusest vene pagulase Victor Kortshnoi vahel. Esimese matshi võitis Karpov möödunud neljapäeval. Maailmameistritiitli pärib see maletaja, kes esimesena saavutab kuus võitu, kusjuures viike ei arvestata. Praegune maailmameister Karpov on 30-ne ja tema väljakutsuja Kortshnoi 50-ne aastane.

Teadaanne pensionäridele

Sügishooaja esimene koosviibimine kohvilauas on neljapäeval, 15. oktoobril algusega kell 2.30 p.l. Toronto Eesti Maja suures saalis, millest klubi liikmeid ja külalisi palume osa võtta. Osavõtumaks liikmetele 4 ja külalistele 5 dollarit.

Juhatus

N. Liit ähvardab Poolat näljaga

VARSSAV — Poola kommunistliku partei poliitbüroo liige Stefan Olszowski hoiatas televisioonis, et N. Liit võib lõpetada igasuguse majandusliku abi Poolale eeloleval talvel, kui nõukogudevastane kihutustöö ei lõpe. Selle ähvarduse teostamisel võiks olukord elatistarvete alal veelgi kitseneda.

Kirjanik ja inimõigused Torontos arutlusaineks

Arved Viirlaid esines rahvusvahelisel kirjanike kongressil

Möödunud nädalal toimus Torontos rahvusvaheline kirjanike kongress „The Writer and Human Rights in Aid of Amnesty International" (Kirjanik ja inimõigused Amnesty International abilistena). Osavõtjaid oli 80 ümber, nende hulgas balti rahvuste esindajana kirjanik Arved Viirlaid, kes oli ka möödunud neljapäeval Ida-Euroopa piirkonna laudkonnavestluse liikmeks.

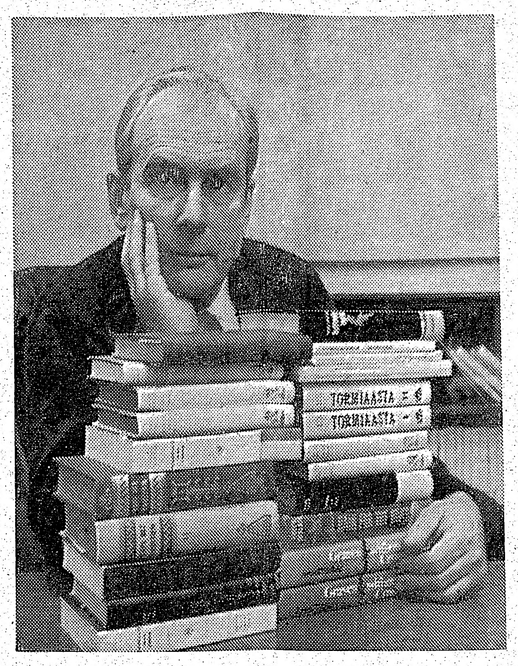

ARVED VIIRLAID

Osavõtjate hulgas oli rahvusvaheliselt tuntud kirjanikud nagu saksa luuletaja Hans Magnus Enzensberger, Yehuda Amichai Iisraelist, venelane Vasily Aksenov, kellelt võeti tänavu N. Liidu kodakondsus, venelane Josif Brosdky, ameeriklane Allen Ginsberg, inglane Alan Silitoe, ameeriklased Susan Sontag ja William Styron.

Kongress algas juba teisipäeval, 29. septembril, kus 30 rahvusvaheliselt tuntud kirjanikku esitasid oma töid Harbourfrondis.

Sama järgnes ka järgmisel õhtul, kuna neljapäeva hommikul oli ametlik avamine, kus sissejuhatavad sõnad ütles kongressi auesimees tshehhi rahvusest kirjanik ja ülikooli professor Josef Skvorecky. Teised sõnavõtjad olid Amnesty International peasekretär rootslane Thomas Hammarberg ja Internatsionaalse P.E.N. keskuste president rootslane Per Wästberg.

Avamisele järgnes sümpoosion „The Writer and Human Rights" (Kirjanik ja inimõigused) ja pärast lõunat samateemaline laudkonnavestlus, kus Ida-Euroopa ulatuses vaatasid inimõiguste olukorda rootslanna Britt Arenander, saksalane H. C. Buch, Venemaalt välja tulnud Natalya Gorbanevskaja, kes oli Helsingi kokkuleppe täitmist jälgiva grupi liige ja hea sõber M. Niklusega ning teiste eestlastega. Edasi tshehh Z. Tominova ja eestlane A. Viirlaid.

Neist B. Arenander tegeleb Amnesty International juures ja on uurinud ja kirjutanud N. Liidu põhiseadusist, leides et Stalini oma andis suuremaid vabadusi kirjanikule kui praegune Brezhnevi oma, kus kirjanikelt nõutakse aktiivset kaasatöötamist parteile, mis võib loojale olla komistuskiviks.

A. Viirlaid vaatles Baltimaade poliitiliste olude aspektist maailma olukorda. Ta meenutas N. Liidu koolides olevat poliitilist kasvatust ja oma kogemusi 19-aastase noorukina NKVD-s, kus talle selgeks tehti kommunistide maailmarevolutsiooni idee ja eemärk, mille areng on ilmne praegu kõikjal maailma rahutuskolletes. Balti rahvad olid esimesed N. Liidu agressiooni ohvrid ja teavad paremini, kui inimesed siin vabas maailmas, mis on inimõiguste rikkumine ja kes on olnud ja on pidevalt suurim inimõiguste rikkuja. Kuid Eestis toimub vaimne vastupanu, mille motoks on: „Keelata sõna ei saa, surmata sõna ei saa!" (Avaldame A. Viirlaidi ettekande oma järgmises numbris).

Reedel esitas Michael Scammel rapordi Internatsionaalse P.E.N. keskuste võitlusest vangistatud kirjanike eest. Kongressi korraldajate ja Amnesty Internationale poolt oli otsustatud üksmeelselt välja astuda. Need on argentiinlane Haraldo Conti, egiptlane Ahmed-Fouad Negm, tshehh Vaclav Havel, kes koostas kuulsa Charter 77, lõunaafriklane Donald Fransisco Mattera, tshiillane Jorge Maria Soza, ukrainlane Vasyl Stus ja hiinlane Yang Ching Chu Taivanilt.

Kongress katsus läbi suruda mõtet, et kongressi kuus laudkonnavestluste liikmeskonda saaksid igaüks veel ühe vangistatud kirjaniku sellele nimekirjale lisada, tõstes üldarvuks 13.

Algatus tehti veel ühe venelase ja kuubalase juurde võtmiseks.

Kui kuubalase Armando Valladarase nimekirja võtmine ei lähe läbi, siis esitatakse temale toetuse nõudjate poolt märgukiri otse Castrole. Kuubalane on vanglas olles muutunud täielikuks invaliidiks. Kongressi sõnavõttudest väljus lootus, et kui saaks ühegi vangistatud kirjaniku vabaks oleks kongress oma ülesande täitnud.

Reedel oli laudkonnavestluses teemadeks „Kirjanik ja ühiskond" (isoleeritus ja eliit, kolonialism, kirjanikud ja terrorism) ja „Kirjanik ja aktsioonid" (ajakirjandus ja inimõigused, tellimuskirjandus, kirjanik ja revolutsioon). Laupäeva ennelõunasel kongressil arutleti surve vorme nagu sallimatus, tsensuur ja enesetsensuur, vangistus ja maapagu, millele järgnes sümpoosion kirjaniku rollist.

Lisaks sümpoosioneile ja laudkonnavestlusile esitasid kirjanikud oma loomingut. Seda esitati dramatiseeritult „vangistatud häälte" loomingust, kuna kongressi viimasel päeval oli ladina-ameerika kirjanduse ja muusika pealelõuna ning õhtul kontsert. Avalikud kirjanduse lugemised toimusid veel esmaspäeva ja teisipäeva õhtuti Harbourfrondil.

Kongressi puhuks trükkis EKN „Open Letter from the Estonian SSR", 40 eesti kultuuriisiku avaliku kirja, mis on avaldatud USA ajakirjas „Freedom Appeal".

Seda jagati kongressist osavõtjaile. Arvestades kongressi sisulist rikkus ja osavõtjate rahvusvahelist ulatust, oli arusaamata, et oli ära jäetud selle meediale avamine, mistõttu seda sündmust vaevalt märgati Toronto ajakirjanduses ja televisioonis. Tekib küsimus, mis kasu oli nädalasest jutust, mis seintest väljaspoole ei ulata. Kirjanikelt eeldanuks, et nad teadnuks, et kirjutatud sõna jääb mõjuta kui mitte raamatuna lugejaini ei jõua. Alles avaliku diskussiooni avaldamine või selle kommenteerimine andnuks kongressile ja selle nõudmistele kaalu.

Teataval määral oli märgata, et kuigi räägiti palju yangistatud kirjanike vabastamise aktsioonidest, siis nende all mõeldi rohkem läänemaailmas vangistatuid kui N. Liidus, kellest nagu katsuti mööda minna.

Vabadusvõitlus tantsuga

Uus algatus Stokholmis lõppes menukalt

STOKHOLM (EPL) — Kunagi käesoleva aasta kevadel tuli Irene Kiiskil Stokholmis uus mõte, kuidas rootslastele tutvustada Eesti ja eestlaste probleeme. Ta räägib sellest:

— Mitmel pool on korraldatud „Rock against racism" ja sarnaseid üritusi. Miks ei võiks vabaduse apelli kombineerida tantsuga? Rääkisin mõne Kassari rahvatantsugrupi inimesega sellest. Neile meeldis ka see idee.

Siis arutasime Ida-Euroopa solidaarsuskomiteega poliitilist osa ja 12. septembril katsetasime seda ideed Norrmalmstorgetil.

Kuidas see välja kukkus?

— Minu arust läks väga hästi. Kogu aeg oli rohkesti inimesi ümberringi. Tants meelitas palju inimesi kohale ja koos tantsuga ei muutunud poliitilised vabaduse apellid ka liiga raskeks.

Kassari polnud varem sügisel veel kohtunud. Seda arvesse võttes läks esimene sügisene esinemine väga hästi.

Kohale oli ilmunud ka sadakond eestlast. Peale selle peatus seal paarsada rootslast, kes huviga rahvatantse jälgisid.

Valjuhääldaja juures oli laud raamatutega ja ajakirjadega. Seal oli kogu aeg ümber palju rahvast, kes tahtsid informatsiooni saada.

Raamatuid ja rinnamärke müüdi 170 krooni eest ja peale selle laekus korjandusega 580 krooni, millega kaeti kõik kulud ja millest jäi üle veel paarsada krooni vabadusvõitlejate toetamiseks.

Osalejad ja pealtvaatajad jäid ilmselt üritusega väga rahule.

Miks mitte korraldada sarnaseid üritusi ka mujal Rootsis?

83 ohvrit pommiplahvatusel

Surm ja terror Beiruti tänavatel

BEIRUT — Beirutis, Palestiina Vabastamise Organisatsiooni peakorteri piirkonnas, toimus järjekordne pommiplahvatus, mis esialgsete andmete kohaselt nõudis ohvriks 83 inimese elud ja tekitas suuri materiaalseid kahjustusi. Surmaohvrite arv on kindlasti suurem kuna osa ohvreid on koristamata rusude alla maetud. Haavatute arvu arvestatakse umbes 300-le.

Pomm oli paigutatud ühte tänavale pargitud autosse ning asjatundjate arvates oli see erakordselt tugeva lõhkejõuga, sisaldades umbes 100 kilogrammi dünamiiti.

Ühele televisiooni saatejaamale saabunud kõne kohaselt võttis pommi paigutamise enda kanda parempoolne organisatsioon,

kes taotleb Liibanoni vabastamist võõrastest elementidest, kuid Liibanoni peaminister Wazzan on arvamisel, et pommiplahvatuse organiseerijateks on iisraeli võimud.

Palestiina Vabastamise Organisatsiooni ametliku informatsiooni kohaselt ei saanud plahvatusel surma ega haavata ükski organisatsiooni juhtivatest isikutest.

Peetri kiriku leer

algab pühapäeval, 25. oktoobril kell 11 hommikul jumalateenistusega. Leeritunnid pühapäeviti pärast jumalateenistust. Registreerida õpetajale.

MAARJAMAA kirjastusel ilmunud raamatud müügil Vaba Eestlase talituses

Jüri Uluotsa „Eestlaste lepingud võõrastega XIII sajandil" 2.10
Uku Maasing „Udu Toonela jõelt" 5.25
„Piiridele Pyydes" 4.20
„poety estoni" — eesti luule antoloogia itaalia keeles 6.30
Kalju Lepik — Death has a Child's Eyes 4.30
Salasoo ja Salo — Välis-Eesti perioodika 2.70
V. Salo — Riik ja kirikud 2.70
Anführung zu der Etnischen Sprach (Esimene käsie eesti keele grammatika ja sõnaraamatu koostamiseks H. Stahli sulest aastal 1637) 2.70
Reedik Willem Wilmanni „Valmid" 2.70
H. Salu — Eesti vanem kirjandus 2.70
Blaise Pascal — Mõtted 2.10
Antonio Possevino — Kiri Mantova hertsoginnale 2.10
Arno Vihalemma — Kunstnik eesti kirjanduses 2.10
Aarand Roos — Juutide kuningas Tallinnas 6.40
Ilona Laaman — Üks üsna kerge haigus (luuletused) 5.50

ILMUS

Oskar Lutsu KEVADE I

Saadaval „VABA EESTLASE" talituses ja kooliõhtutel Eesti Majas raamatute müügilaual.

HIND $6.00 — postiteel $6.50

Tammearu helitööde kontsert

EKK kontsertide juubeliseeria algab

EKK juubelikontsertide seeria algab 18. oktoobril. Esimese kontserdi sisuks on värske eesti helilooja Peeter Tammearu helitööde kontsert. Kontserdi kavas leidub kolm ulatuslikku helitööd, mis kõik on valminud 1980. aastal: Sonaat viiulile ja klaverile, op. 15, Klaveritrio op. 17 ja ulatuslik soololaul „Le chant de la pitié".

Peeter Tammearu on lõpetanud Toronto Kuningliku Konservatooriumi klaveri (Kubalek) ja kompositsiooni (Dolin ja Toi) aladel. Kompositsiooniga on Tammearu alustanud juba õige varakult, aga ta on aktiivne ka muusikajuhina ning muusikakirjanikuna-raadiokommentaatorina. Värskelt on Tammearu kutsutud veel Toronto Kuningliku konservatooriumi õppejõuks. Asja möödunud „Loomingupäevadel" ta rõõmustas kõiki mõjuva soololauluga, mille kirjutas üleöö „Loomingu" kirjanduse ringis loodud luuletusele.

Eelseisva kontserdi kavas leiduva Viiulisonaadi esitab konservatooriumi viiuliklassi õppejõud ja Etobicoke Philharmoonia dirigent Eugene Kash.

Sonaat ongi sündinud Kashi inspiratsioonil-tellimisel ning loodud Ontario Kunstidevalitsuse majandusliku tunnustusel.

Eelseisev kontsert on selle sonaadi esiettekandeks. Sonaadi kompositsiooniliseks põnevuseks on kasutatud motiivistiku mitmekülgsem, aga instrumentaalselt atraktiivne manipuleerimine. Omaette võlurina naeratab tsitaat eesti rahvalaulust „Kui mina alles noor veel olin" sonaadi teise osa aktsioonist vastu.

Tammearu ise leiab oma sonaadis veel sümpaatiat ja lugupidamist nii Mahleri kui Shostakovitshi helilise maitse suunas.

Trio op. 17 viiulile, tshellole ja klaverile, on taas Ontario Kunstidevalitsuse toetusel sündinud tellimistöö. Grupiks, kes Tammearu selle kompositsiooni kirjutamisele inspireeris on Torontos, CBC's musitseeriv „Trio Da Capo". Kompositsiooni-tehniline printsiip trios on pigem ühtesattuvus kui arendus selle sõna traditsioonilises mõttes.

Noor helilooja ise tunneb, et „Trios" läheneb ta vahest kõige otsesemalt oma senise loomingu isikupärasusele.

Trio ettekandmisele rakenduvad konservatooriumi ja muusika fakulteedi õppejõud Andrew Markov ja Toronto Symphony liikmed Terry Holowach ja Ed Hayes.

Kõige värskem teos eelseisval kontserdil on laulude-tsükkel „Le chant de la Pitie" — op 18. (dets. 1980). Lauludetsükli teksti autoriks on Meery Devergnas. Meery Devergnas on eesti päritoluga poetess kes elab Montrealis. Kirjanduse maailmas on Meery Devergnas silmapaistval positsioonil küll auhinnatud autorina kui Pen klubi liikmena ning ülikooliringide poolt tunnustatud akadeemikuna.

Selleks, et saavutada teatud murelikku, isegi kurjustavat luuletusest peegelduvat atmosfääri, eraldab Tammearu luuletuses leiduvad emotsionaalsed elemendid seitsmeks iseseisvaks — aga siiski üksteise juurde jäävaks lauluks.

Ulatuslikuma väljendusliku paleti saavutamiseks ta laseb soolohäälel ja saatel paiguti üksteisest üsna erinevaks kujuneda.

Lauludetsükli esiettekande teostab meie värske sopran Rosemarie Lindau. Klaveril saadab helilooja ise.

Eelseisev EKK juubelikontsertide seeria avakontsert kujuneb publitsevaks kaasaegsemate muusikafilosoofiliste ja loominguliste võtete muusikanäituseks. Ta tutvustab meile ka ühe eesti noore helilooja saavutusi nii loomingulisel kui interpretatiivsel pinnal.

Toronto parimate solistide kätte usaldatud kontsert antakse Konservatooriumi kontsertsaalis 18. oktoobril. Algus on kell 6 õhtul.

President Kennedy mõrvari haud kaevati lahti

DALLAS — Fort Worthis, Texases, kaevati lahti president Kennedy mõrvari Lee Harvey Oswaldi haud ja tehti poollagunenud laiba uurimisel kindlaks, et Oswaldi nime all maetu oli tõesti Lee Harvey Oswald. Viimasel ajal on levitatud teooriaid ja kuuldusi, et tõeline Oswald jäi pärast Venemaale ümberasumist sinna ja Ühendriikidesse saadeti Oswaldi teisik, kes väljatreenitud mõrvarina ja KGB mehena saatis surmavad kuulid president Kennedyle 1963. aastal.

Stokholmis tähistas oma 75. sünnipäeva ajaloolane Jakob Koit. Ta on sündinud 12. augustil taluperemehe pojana Emmastes, Hiiumaal. Õppis Läänemaa Õpetajate Seminaris, töötas õpetajana ja alustas õpinguid Tartu ülikoolis ajaloo alal, mille lõpetas mag. phil. kraadiga 1942. aastal. 1957. aastal sooritas Stokholmi ülikooli juures filosoofia litsensiaadieksami ajaloos. J. Koit on avaldanud rea teaduslikke uurimusi ja võtnud juhtivalt osa Eesti Teaduslik Selts Rootsis tööst.

SPORT

Calgary ja Söul said 1988. a. olümpiamängud

BADEN-BADEN — Rahvusvahelise Olümpiakomitee kokkutulekul Baden-Badenis Lääne-Saksamaal anti 1988. aasta olümpia talvemängud Kanadas asuvale Calgary linnale, kuna sama aasta suvised olümpiamängud usaldati Lõuna-Korea pealinna Söuli hoolde. Calgary kandideeris olümpia talvemängudele juba kolmandat korda, kuna Söulile oli see esmakordseks juhuseks. Calgary kõrval kandideerisid talvemängudele Itaalia talvekuurort Cortina d'Ampezzo, kus toimus talveolümpia 1956. aastal ja Rootsi linn Falun. Söulile oli suuremaks konkurendiks Jaapani linn Nagoya, kus elanikkond on korraldanud viimaste nädalate jooksul pidevalt demonstratsioone mängude vastu. Kalkuleeritakse, et olümpiamängude korraldamine Calgarys läheb maksma ligilähedaselt 500 miljonit dollarit.

Spordimärkmeid

Samal ajal kui Henry Rono parandas meeste 5000 m maailmarekordit, viies selle 13.06,20-le, jooksis inglane Paula Fudga naiste maailmarekordi samal distantsil ajaga 15.14,51, mis on 14 sekundit parem norralanna Ingrid Kristianseni nimel olnud rekordist.

Mehed on sel distantsil viimase 26 aasta jooksul parandanud maailmarekordit üle 44 sekundi võrra. 1955. aastal oli see ungarlase Sandor Iharose nimel ajaga 13.50,8. 1972. aastal see oli lühemat aega ka soomlase Lasse Vireni nimel ajaga 13.16,4.

☆

Euroopa karikavõistluste maratonijooksu võitis itaallane Massino Magnani ajaga 2.13,39, soomlane Pertti Tiainen jäi kuuendaks ajaga 2.16.40.

☆

Hiljuti venelase Konstantin Volkovi tehtud teivashüppe maailmarekordi 5.84 siiski ei tunnustatavat maailmarekordina, kuna see oli saavutatud mitteametlikel võistlustel. Nii jääb maailmarekord endiselt teisele venelasele Vladimir Poljakovile, kelle tulemuseks oli 5.81.

☆

Ingelheimis, Lääne-Saksamaal jooksid tänavused parimad ajad 3000 m distantsil Steve Scott ja Thomas Wessinghage, esimene püstitas 7.36,69-ga USA, teine 7.36,75-ga Lääne-Saksa rekordi. Üldse on neist maailmas kiiremad olnud Henry Rono ajaga 7.31,1 1978. ja inglane Brendan Foster 7.35,2-ga. Samal võistlusel viskas Klaus Tafelmeier oda 88.48.

☆

Londonis, Crystal Palase staadionil saavutas Austraalia kolmikhüppaja Kennet Lorraway 16.91.

☆

Koblenzis peetud Lääne-Saksa juunioride meistrivõistlustel hüppas 17-aastane Andrea Breder kõrgust 1.93, mis on idasakslanna Kerstin Dedneri nimel oleva Euroopa juunioride rekordi kordamine.

Spordiuudiseid kodumaalt

Tallinnas peetud heitjate seeriavõistlusel parandas Eha Rünne Eesti noorterekordit kuulitõukes nelja sentimeetri võrra, viies selle 15.71-le. Kettaheites saavutas ta 48.00. Naissportlasist Elju Kubi ja Helgi Parts heitsid ketast 59.92 ja 59.58. Meestest tõukas Heino Sild kuuli 19.19.

☆

Stokholmi olümpiastaadionil toimunud Rootsi—Eesti kaheteistkümnendal mitmevõistluse maavõistlusel saavutasid eestlased ülekaaluka võistkonnavõidu nii meeste kui ka naiste kümnevõistluses. Meestest olid paremad Tõnu Kaukis 7846, Margus Kaseoru 7795 ja Tiit Pahker 7775 punkti. Juunioridest oli parim Valter Külvet 7870, järgnesid Sven Reintak 7457 ja rootslane Andres Öberg 7098. Naistest Ellen Külvand 5608, Ingrid Pulst 5450 ja Saima Tiik 5322 punkti. Absoluutselt parima kogusumma saavutas 17-aastane Valter Külvet, kelle üksiktulemused olid 100 m — 11,34, kaugushüppes 7.12, kuulitõukes 14.10, kõrgushüppes 2.08, 400 m — 49,65, 110 m tõkkejooks — 15,24, kettaheites 48.02, teivashüppes 4.20, odaviskes 59.90 ja 1500 m jooksus 4.37,07.

☆

Elvas peetud Eesti laskemeistrivõistlustel olid eriti heas vormis naislaskurid. Õhupüssiharjutuses (60 lasku) saavutasid Ave Nigul ja Anne Oberg Eesti rekordit ületavad tagajärjed, esimene 584, teine 582 silma. A. Nigul võttis meestelt meistritiitli ka väikepüssi suures standardis (3 x 40 lasku) tulemusega 1143. Metssealaskmises oli parim Mati Jõgi 579 ja olümpia-kiirlaskmises Neeme Pajusaar 590 silmaga.

☆

Ungaris toimunud rahvusvahelisel moodsa viievõistluse turniiril tuli Toomas Kajak 5370 punktiga esikohale.

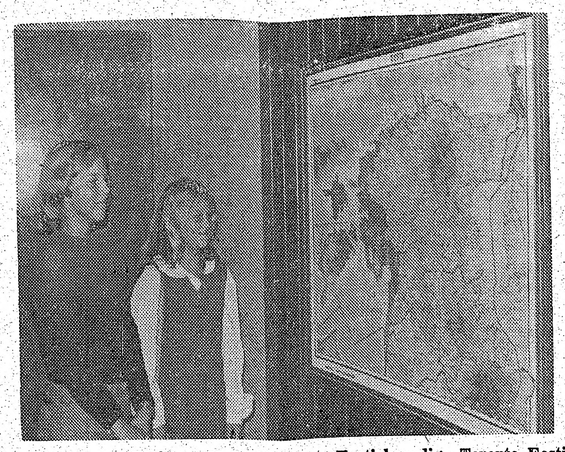

Kaia Kruus ja Vivienne Medri tutvumas Eesti kaardiga Toronto Eesti Keskkooli esimesel õppepäeval. Foto: Vaba Eestlane

Sportlased põllule!

„Spordileht" kirjeldab oma 18. septembri numbris „viimaseid sportlikke sündmusi Eestis", kus kõik sportlased on põllule suunatud, kes koristab vilja, kes nopib kartuleid, juhib traktorit või autot. Spordirahvas olevat üksmeelselt läinud abiks rajooni majanditesse saaki koristama. Kiire saagi koristamistööde tõttu polnud septembris Harju rajoonis ühtegi suuremat spordiüritust. Alles oktoobris on plaanitsetud uusi võistlusi, kus viiakse spordirajale vahepeal mehhanisaatoritena, mehaanikutena ja autojuhtidena töötanud sportlased.

Sportlaste töö põldudel pole vihmaste ilmade tõttu olnud kuigi edukas. Alaveres oli kohaliku spordiorganisatsiooni esimees leherporteri külaskäigu puhul alles töökodade juures, oodates et päike ja tuul vähegi põldu kuivataks. Sportlane ohkas, et kui peaks ometi paar päeva kuiva, siis jõuaks viljalõikamise lõpetada. Ta on viis aastat olnud kombaini roolis, kuid nii rasket ja kurnavat lõikusaastat ta ei mäleta. Kuigi kombainidele seati alla topeltrattad, jäid need ikka madalamal vesisel pinnal stoppama. Ühel kombainil olid roomikud ja sellega ei saanudki muud lõikustööd teha, kui porri kinnijäänuid välja vedada.

Kol. Villem Saaren 90

Stokholmis tähistas 29. sept. 90. juubelisünnipäeva vanemaid E.V. kõrgemaid sõjaväelasi, kol. Villem Saarsen, pärit Viljandimaalt. Lõpetanud sõjaväelise erihariduse kõrval Tartu Ülikooli õigusteadlasena, on juubilar kogu Eesti vabaduse aja teeninud vastutavail kohtadel. Ta seisis diplomaatlikus teenistuses E.V. sõjaväelise esindajana Riias ja Varssavis, oli juhtivatel kohtadel Kaitseliidus Tartus ja üksuse ülemaks sõjaväes. Viimati teenis ta Sõjavägede staabis II osakonna ülemana, kust ta Vene okupantide poolt vallandati. Keerulistel teedel õnnestus tal siiski Vene KGB haardest vaatamata tagaotsimisele pääseda ja siirduda välismaale.

Elades põgenikuna Rootsis lõi ta nooremana agaralt kaasa üldrahvuslikes üritusis ja käimasolevas vabadusvõitluses.

● Lauljatarina Uus-Meremaal menukalt Anne Reissaar-Langstonilt on ilmunud heliplaat „Songs from Estonia". Sopran A. Reissaar-Langston pärineb Viljandist ja saabus üle Saksamaa 1949. aastal Uus-Meremaale, kus ta Wellingtonis sai muusikalise ettevalmistuse Victoria ülikoolis, saavutades MA tiitli ja muusikaõpetaja kutse. Ta on kuulunud kohalikku ooperirühma, kes teostab ringreise kammerorkestriga.

● Heldur Jaan Netocny sai Rootsis fotograafina SIDA stipendiumi ajakirjanikele ja kultuuritegelastele, kes oma tegevusega on kaasa aidanud tekitada mõistrist arengumaade situatsioonile.

● Stokholmis elav Jaak Herodes kutsuti ideeandjaks ja turustuskonsulendiks AB Stockholmsmässan juurde.

ILMUS:

FRED LIMBERG

ISAMAA EEST

Eesti Vabariigi sõjajõudude organisatsioon ja juhtkond.

Lugeja leiab sellest raamatust 1028 nime, keda lugedes tekkib küsimus: kuhu nad on jäänud? Kuigi mõni neist on oma maise teekonna lõpetanud läänes, on enamus hävinenud koos Eesti riikliku iseseisvusega. Selles raamatus on tuhat meie sõjameestest leidnud sel viisil tagasihoidlikku meenutust.

Hind $18.00 pluss saatekulu 70 centi

MÜÜGIL VABA EESTLASE TALITUSES

LUGEGE

Johan Pitka

RAJUSÕLMED

Koheselt pärast Eesti Vabadussõda kirjutatud mälestusraamat „värskete" elamustega Eesti vabaduse eest võitlemisest aastail 1914—1919. Raamat ilmus 1972. a. admiral J. Pitka 100. sünniaastaks.

237 lk. — Hind $8.80 pluss 50 centi saatekulu

KINKIGE

oma võõrrahvusest sõpradele Eesti võitluse tutvustamiseks ingliskeelne

Evald Uustalu

FOR FREEDOM ONLY

Hind $7.00 pluss 50 c saatekulu

MÜÜGIL VABA EESTLASE TALITUSES

Hanno Kompus'e

„KUSTUTAMATA NÄLG KUNSTI JÄRELE . . ."

Hind $11.—, saatekulu 85 c.

Müügil „Vaba Eestlase" talituses

ILMUS

EDUARD RÜGA, graafik ja maalija

Toimetanud ENDEL KÖKS, ERIC PEHAP ja ARNO VIHALEMM

Monograafia „Pallase" kunstikooli lõpetanud kunstnik Eduard Rüga õpinguist ja tööst, kelle elutöö raatluse kõrval tuuakse esile ka kunstikool „Pallas" õppeasutusena ja eesti kunstnike ettevalmistajana. Raamat on kerge ja huvitav lugeda ka lalemale lugejaskonnale.

Hind $10.00 (postiga tellimisel lisada 50c)

SAADAVAL VABA EESTLASE TALITUSES

13.

— Hakkame minema, sosistas Juvonen. — Aga nüüd ei tohi väiksematki krabinat kuulda.

Juvonen võttis suuna põhja poole. Ettevaatlik liikumine jätkus. Iga sammu juures tuli vaadata, et väiksematki risu ei jääks talla alla ja paljastaks liikujaid. Vahepeal tuli peatuda kuulatamiseks. Vahest kuuldus tasast juttu, mõnikord samme teel. Valve tee serval näis olevat tugev.

Mehed jätkasid minekut põhja suunas. Maapind hakkas vähehaaval muutuma vesiseks sooks. Pimedus raskendas nende edenemist. Kaarti ei saanud pimeduses vaadata, sest taskulampi ei usaldanud kasutada. Mehed katsusid nüüd püsida maantee lähedal, olles kuivemal maapinnal.

— See on nüüd see soo, millest kavatsesime üle minna tuleku ajal, sosistas Juvonen. — Siit on minna piirini vaid pool kilomeetrit, aga jõgi on veel selle tee ja piiri vahel. Võib isegi olla, et jõgi ongi siin kohal piirijõeks, sest kõrgemal see lookleb juba Soome poolel.

Nüüd oli vaja teest üle pääseda. Mehed kuulasid hinge kinni pidades ümbruse hääli ja hetke pärast hakkas kuulduma eestpoolt auto mürinat. Auto oli tulemas põhja suunast ja selle sõit näis olevat aeglane. Peagi hakkasid auto tuled vilkuma puude vahelt.

— Kas hakkavad juba valvureid koguma või toovad uusi juurde? sosistas Juvonen. — Midagi on neil nüüd teoksil. Kui vaid teaks mis? Ega need päris asjata öösel ei sõida.

Auto peatus äkki 60—70 meetri kaugusel meestest. Nad kuulsid selgesti hääli auto juures.

— Küll need on isesugused elukad, kui sellist laata peavad ajal, mil peaksid hiirtena vaikselt olema, sosistas Juvonen.

Vähese aja pärast auto hakkas liikuma ja sõitis aeglaselt meestest mööda. Nad nägid autokastis hõõguvaid paberossiotsi ja seal näis olevat märgatav arv sõdureid. Auto peatus uuesti natukese aja pärast põllulagendiku serval ja mehed kuulsid tasast juttu. Nüüd selgus olukord meestele. Seal asetati valvureid kohtadele. Valvepostide vahekaugus oli siiski üsna pikk, vähemalt 70—80 meetrit, arvas Juvonen. Oli olemas veelgi väike võimalus, et pimeduse varjus nad siiski pääseksid end libistama valvurite vahelt piirile.

— Läheme nüüd, sosistas Juvonen. Vastus ei kuuldunud. Ta sosistas uuesti: — Läheme nüüd!

— Mina ei lähe siit, sosistas Kalle kähedalt.

— Mida kurat sa mõtled? vihastas Juvonen.

— Mina jään siia. Mina ei jaksa enam jooksta. Nüüd tuli stopp, usu seda.

— Põrguline, ega meil pole jooksta vaja. Hiilime tasaselt kui kassid. Hakkad tulema, nüüd! Juvonen kirus oma mõtteis: — Oh põrgut, igasuguseid mehi ka leidub ja kipuvad veel sellisele matkale! Mehele tuleb pisar silma kui satub venelase lähedale. Kui nüüd saaks selle veel korralikult piiri taha.

Juvonen hakkas ettevaatlikult tee poole minema. Kalle näis siiski järele tulevat. Minna tuli peaaegu käsikaudu, sest pimedus oli kuuta ajal üsna läbinägematu ja praksatusi ei tohtinud olla. Mehed pääsesid päris maantee servale. Kruusatee näis pimeduses vähe heleham. Juvonen katsus vaadelda teed ja eriti just tee servasid. Siis ta kuuliski tasast rääkimist ja nägi kahte kuju tee serval, aga kus suunas nad vaatasid, seda oli võimatu näha. Juvonen arutles kiiresti olukorda. Ta teadis, et ilma valvurite märkamata nad ei pääseks teest üle. Midagi tuli leiutada valvurite tähelepanu hetkeks teelt mujale suunamiseks, et ise samaaegselt üle tee lipsata.

Juvoneni mõtted liikusid kõrgepingeliselt. Siis ta kompas hetkeks käega maapinda ja sai omale pihku sobiva kepi. See oli peaaegu poole meetri pikkune ja sobivalt jäme. Ta tegi käega harjutuse, et leida kas oli takistusi käe sirutamiseks lähedal ja keerutas siis keppi käes ning heitis selle kogu jõuga tahapoole põllu suunas. Vaikus lõhkes kohe.

— Kto tam? kuulus jäme hüüe ja samas kostis lask. — Stoi! kuulduse veel tardumapanevam hüüe ja samas hakkasid valvurid jooksma. Seda hetke oli Juvonen oodanud-ki. Nüüd hakkasid mehed liikuma ja libisesid üle tee. Aega polnud sekunditki raisata, sest mitmest suunast kuuldus jooksusammusid. Valvurite poolt tulistatud lask ja hüüd alarmeeris lähedal olevad valvepostid ja nüüd oli maanteel kisa ja kära kui turuplatsil. Mitmeid laske tulistati.

— Kas jaksad tulla järele, varsti oleme piiril? küsis Juvonen. — Meil võib olla veel ujumistki ees, aga siis ollakse juba omade poolel. Selle järel meil on aega riideid kuivatada ja rahus puhata.

Kalle ei vastanud midagi, vaid tuli ähkides Juvosele järele. Mehed kadusid põõsaste varju. Mäng ei olnud veel mängitud, sest eespool oli valvurite rada, alarmitraadid ja piirivalvurid. Minna tulnuks suure ettevaatusega, aga pimedus raskendas tunduvalt.

Esimene valvuriterada oli ees ja kui Juvonen sellest üle hüppas, puudutas jalg alarmitraati. Alarm jõudis kohale ja lask kajas, aga sellele ei saanud mõelda. Nüüd tuli liikuda kiirelt ja katsuda jõuda üle piiri, enne kui piir jõutakse sulgeda. Teine valvurite rada oli veel ees ja Juvonen teadis, et see oli piiri ääres kulgev rada. Nad peatusid hetkeks kuulatama. Kohe liikuma hakates puudutas Juvose jalg jälle alarmitraati, aga nüüd polnud sellest enam lugu. Jõgi oli ees ,aga see ei olnud 6—7 meetrist laiem. Sellest tuli kiiresti üle saada. Juvonen heitis pilgu ümbrusele.

— Tule järel, sosistas ta ja läks otse jõkke, kuhu vajus kaenlaaukudeni. Samas ta võttis Kalle käest kinni ja aitas teda oma parimat tehes. Väikse mehena vajus Kalle hädaldades kord juba vee alla ja sai vett kopsu, aga Juvonen vedas Kalle kuivale. Aga veel ei olnud peatamiseks aega. Nad kadusid oma teed varjavasse lepikusse, kus hakkasid riietest vett välja väänama.

Piirijõgi oli ületatud kell 3.20 öösel, seda tunnistas Juvose taskukell, mis oli sel ajal jäänud seisma, kui mehed läbi ligunesid jõe läbimisel.

Mehed veetsid aega jõe juures hommikut oodates. Nad mähkisid vihmakuued oma ümber ja sirutasid end põõsaste varju, Öö oli soe ja peagi olid nad sügavas unes.

Matka ajal oligi magamine jäänud liiga väheseks.

Mehed ärkasid hommikul lehmakellade helinat kuuldes. Nüüd oligi aeg mõtelda lahkumisele.

— Ma lähen sinna kaldale veel jooma, ütles Juvonen. — On põrgu moodi janu. Ei tea millest see on tingitud, kuigi ei peaks pohmelust olema?

Ta ei jõudnud siiski jõe kaldani, kui märkas elavat liikumist vastaskaldal. Seal olid rohelist vormi kandvad tagaajajad, aga tugevasti hilinenud. Nad märkasid Juvost ja hakkasid kutsuma teda oma juurde.

— Kaduse põrgusse! sisistas Juvonen, lõi käega ning läks tagasi Kalle juurde. Piirivalvurid õiendasid valjuhäälseliselt. Neile tegi muidugi pahameelt, et mehed olid jõudnud juba piiri taha.

— Oli hea, et me kõvasti kiirustasime, ütles Juvonen. — Seal jõe kaldal on suur vastuvõtukomisjon, võetaksi lahtise sülega hulkurid vastu, aga Loojale tänu, et ollakse jälle omal poolel.

Rahu ajal lääne luureagentuuride kulul sooritatud matkad raudteeriide taha põhjustasid Soomele mitmeid raskusi. Soome oli ju erapooletu riik ja heas vahekorras N. Liiduga, mistõttu lubamata piiri ületamine oli kuritegu, raske kuritegu, millele järgnes karm karistus. Kui meest kahtlustati luureülesannetes piiri taga liikumises, ta võis olla kindel selles, et karistused järgnesid omal ajal.

(Järgneb)

Inglise laevastik müügil

Kui keegi soovib endale soetada pesuehtsa sõjalaevastiku, siis saab seda teha just praegu Inglismaal.

Nimelt müüvad inglased maha ligemale kolmandiku oma kuningannalikust sõjalaevastikust. Seda sellepärast, et kuidagi katta pidevalt tõusvaid riigikaitsekulusid. Muuhulgas on inglased sunnitud kibekiiresti maksma 10 miljardit dollarit USA robotisüsteemi Trident ja juurdekuuluvate aatomallveelaevade eest.

Ja hinnad? Näiteks maksab 19 a. vana fregatt 60 miljonit dollarit koos reservosadega ja 10-aastase garantiiga. Müügil on ka lennukite emalaev „Hermes", mille täpset hinda pole avaldatud, kui alla poole miljardi dollarit pole seda vist võimalik kätte saada. Kuuldavasti peab ostja ise hankima sobivad lennukid.

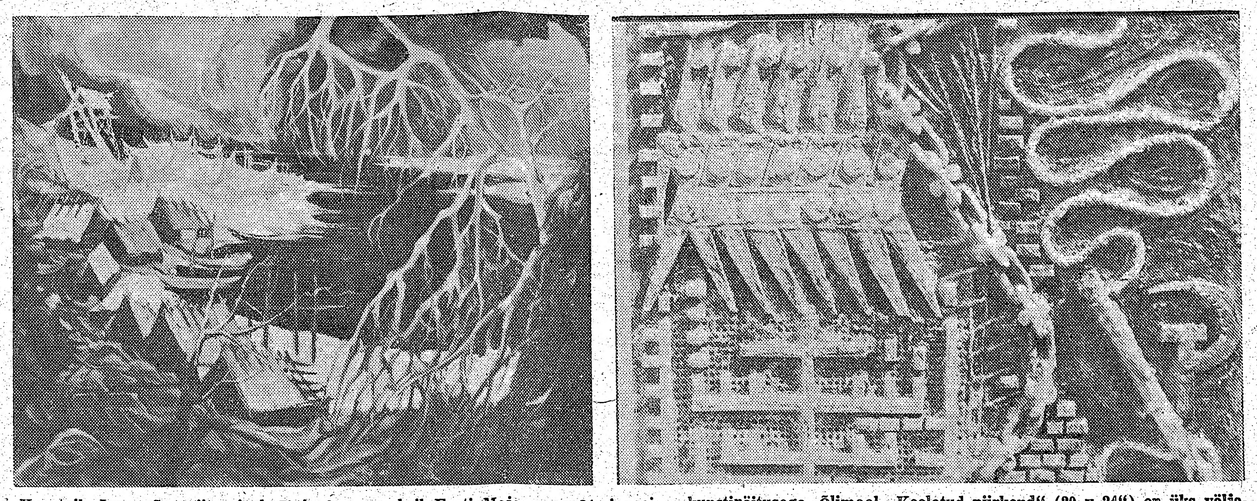

Kunstnik Joann Saarniit esineb 7. ja 8. novembril Eesti Majas oma 34. iseseisva kunstinäitusega. Õlimaal „Keelatud piirkond" (20 x 24") on üks väljapandud töödest (vasakul), teine sumeri stiilis töö „Vabadus ja ahelad" (20 x 24").

ADVOKAADID

ENN ALFRED
ADVOKAAT-NOTAR
Room 1002, Royal Trust Tower
Toronto Dominion Centre
Postiaadress: P.O. 326, Toronto
Ont. (Bay & King) M5K 1K7
Telefon: 8/9-1777
24-tundi telefoni valveteenistus

TED ROLAND LAAN
advokaat-notar
133 Richmond St. W., Ste 705
Toronto, M5H 2L3
Tel. 364-7072

VABA EESTLANE

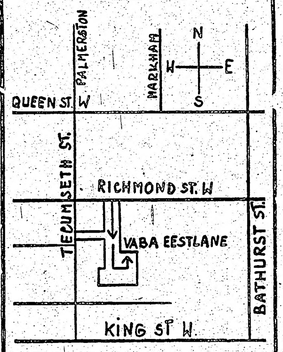

„Vaba Eestlase" toimetuse ja talituse asukoha plaan

TOIMETUS JA TALITUS
avatud esmaspäevast
reedeni kella 9—3-ni

Telefonid: toimetus 364-7521
talitus 364-7675

Toimetajad kodus
väljaspool tööaega:
Karl Arro 482-0242
Hannes Oja 481-5316

Kuulutusi võetakse vastu:
nädala esimesse ajalehte kuni esmasp. homm. kella 11-ni ja nädala teise ajalehte kuni kolmap. homm. kella 11-ni.

KUULUTAMINE VABA EESTLASES
on tasuv ajalehe laialdase leviku tõttu.

Kuulutuste hinnad:

üks toll ühel veerul	$4.—
esiküljel	$5.—
tagaküljel	$4.50

KUULUTUSI VÕTAVAD VASTU:

1. **Vaba Eestlase talitus**
135 Tecumseth Street
Telefon 364-7675
Postiaadress: Box 70, Stn. C.
Toronto, Ont. M6J 3M7
Talitus väljaspool tööaega:
Helmi Liivandi 251-6495
2. **Mrs. Leida Marley**
Postiaadress:
9 Parravano Ct.
Willowdale, Ont. M2R 3S8
Telefon: 223-0080

„Positiivne kangelane" N. Eesti romaanis

Soomlase Pekka Lilja tähelepanuväärne analüüs eesti kirjanduse kohta

Pekka, Lilja. Positiivisen sankarin tulo neuvostovirolaiseen romaaniin: Taust ja toteutus. Summary: The Advent of the Positive Hero into the Soviet Estonian novel: Background and Realisation) Jyväskylä Studies in the Arts 13. Jyväskylä: Jyväskylän Üliopisto, 1980. 297 p.

Üks soome hõimuvelledest on taas saanud hakkama kirjanduslikku uurimistööga, mille teostamiseks kodueestlastel puuduvad praegu võimalused, kuid mille vastu nooremad pagulasharitlased ilmselt pole huvi tunnud.

Noor kirjandusteadlane Jyväskylä ülikoolist, dr. Pekka Lilja, on nimelt kirjutanud oma väitekirja mitmeti tähelepanuväärival teemal: „Positiivse kangelase tulek nõukogude-eesti romaani: Taust ja teostus".

Kõrvalseigana on veel huvitav kuulda, mis on autoril olnud ajendiks selle eestiainelise teema valikul.

Paistab, et selleks on olnud mingi soome „sisu" ja „jäärapäisuse" (= eesti jonn) segu.

Ta pajatab sellest ise raamatu saatesõnas järgmist. Külastades 1966. aastal esmakordselt Tallinna, tundnud ta end üpris tõredana, kuna pole eestlaste kõnest pea midagi mõistnud. Vaevalt võinud ta aga aimata, et tolle tõreduse kõrvaldamine võiks 14 aastat hiljem viia väitekirja kaitsmisele. Ent sellest Tallinna-matkast alanud tema eesti keele harrastus, millele järgnenud esiteks Eesti ja hiljem Nõukogude Eesti kirjanduse uurimine. Ning lõpuks väitekiri.

Pekka Lilja eesti keele harrastuse põhjalikkusest ja tulemusrikkusest olgu aga mainitud seda, et 1980. a. augustis Turus peetud rahvusvahelise Finno-Ugri kongressil teda kohates ja temaga vesteldes pidasin teda kaua aega eestlaseks.

Nii vaba ja soome aktsendita oli ta eesti keel, et ta väide oma soome päritolust tundus alul päris uskumatuna.

PIONEERITÖÖ NÕUKOGUDE KIRJANDUSTEADUSE UUDISMAAL

Näib, et P. Lilja uurimus positiivse kangelase tulekust nõukogude-eesti romaani on osutunud tõeliseks uudismaa sahkamiseks. Nimelt on plaanitsetud viieosalisest eesti kirjanduse ajaloost ilmunud ainult kolm esimest köidet, ulatades 1917. aastasse. Iseseisvusaegse eesti kirjanduse marksistlik ümberhindamine on aga ikkagi veel lõpetamata.

Samuti puudub Nõukogude perioodi ülevaatlik käsitlus, kuigi kirjandusajaloo kolmanda köite ilmumisest (1969) on juba möödunud 12 aastat.

Ka puudub eesti keeles taustana vältimatu Nõukogude Liidu kirjandusajaloo analüütiline ülevaade.

Nõnda on Liljal tulnud sihte rajada kahel rindel: Uurida positiivse kangelase traditsiooni, geneesi ja tüüpi vene ning nõukogude-vene kirjanduses ja jälgida selle tulekut nõukogude-eesti romaani. Eesti eelnevate ajajärkude kirjanduse läbivaatamine on võimaldanud autoril esitada hüpoteesi, et nõukogude-eelses eesti kirjanduses puudub positiivse kangelase kuju sellisena, nagu ta esineb vene kirjanduses. Ja väitekirja uurimuslik ülesanne ongi olnud seda hüpoteesi tõestada empiirilise materjali alusel ning näidata, et positiivne kangelane on nõukogude-eesti kirjanduse tulnud Nõukogude perioodil. Selle kangelase sünnil on ämmaemanda osa mänginud partei ja selle ettekirjutused. Mõningi kord on tulnud partei tsensuuril toimetada radikaalseid, keisrilõikega võrreldavaid operatsioone romaanide kallal, et anda positiivsele kangelasele nõuetekohane nägu ja hoiak.

VENE POSITIIVSE KANGELASE JÄLGI AJAMAS

Väitekirja kaheksast peatükist ongi neli — ka lehekülgedelt tubli pool — pühendatud positiivse kangelase otsinguile ja selle anatoomiale. Peatükkide kirjeldavad pealkirjad aitavad käsitletud aines hästi orienteeruda.

Esimene jutustabki positiivse kangelase otsinguist — Stenka Razinist kuni Pavel Vlassovini.

Lilja peab Maksim Gorki romaani „Ema" (1907) positiivse kangelase isaks ja selleks vundamendiks, millele on rajatud nõukogude sotsialistlik realism kui ka selle keskne kuju — positiivne kangelane. Teine peatükk kannab pealkirja „Pluralismist konformismi — sünnib normatiivne kangelane". Selles on lühidalt vaatluse all ka seesugused eesti autorid kui Mait Metsanurk, Albert Kivikas, August Jakobson ning Leningradis elavad eesti kirjamehed. Kuid nende töödes positiivset kangelast ei leidu. Kolmas peatükk, „Kangelase anatoomia", uurib omadusi ja komponente, mis iseloomustavad nõukogude positiivset kangelast. Autor eristab kaks komponentide rühma — püsivad ja muutuvad. Esimesed tulenevad marksismi teooriast ja nende kujunemisel on suur mõju olnud Leninil, kuna muutuvad omadused olenevad peamiselt nõukogude kultuuripoliitika muutustest. Püsivate komponentide rühma põhja moodustavad sihiteadlikkus, parteilisus, optimism ja moraalne laitmatus.

ZHDANOVISMI EBASEADUSLIKKUS EESTIS

Neljas peatükk „Zhdanovismist sulasse", käsitleb sõjajärgset ideoloogilist ofensiivi, mil oli tulnud aeg taastada sõjapäevil laostunud partei distsipliin ning välja juurida kapitalistliku ühiskonna viimased igandid. Suurem osa peatükist on pühendatud sellele, kuidas Zhdanovismi poliitika rakendamine kajastus Eestis ja selle kirjandus-elus.

Eesti kirjanduse kõige silmapaistvamad nimed — Fr. Tuglas, Hugo Raudsepp, Mait Metsanurk j. langesid põlu alla, heideti välja kirjanike liidust ning said toore vaenamise osalisiks.

Luuletajaist tabas sama saatus Kersti Merilaasi, Minni Nurmet ja isegi okupatsioonivõimu kaasajooksikut Debora Vaarandit. See eesti kirjanduse ja okupatsioonivõimu mustem peatükk lõppes alles Stalini surmaga 1953, millele järgnes lühike sulaperiood, kuni ohje hakati taas tasapidi pingule tõmbama.

Sõjajärgseid aastaid alates 1945-ga tuleb lugeda nõukogude-eesti kirjanduse tegelikuks alguseks, mil toimus ka vene eeskujul ja zhdanovistliku kirjanduspoliitika survel sotsialistliku realismi positiivse kangelase istutamine eesti kirjandusse. Kirjanduse peamiseks ülesandeks pidi olema propaganda Nõukogude korra ja majandusliku ülesehituse heaks ning kõik see pidi sündima range parteilise kontrolli all.

POSITIIVSE KANGELASE TULEK KODU-EESTI KIRJANDUSSE

Sellele ülevaatele kirjanduse funktsioonidest Nõukogude ühiskonnas ning kirjanduse parteilisest juhtimisest ja kontrollist järgneb juba väitekirja fookuse käsitlus — positiivse kangelase tulekust nõukogude eesti romaani. Lühike viies peatükk määritleb uurimust suunanud hüpoteesi, et positiivne kangelane on tulnud nõukogude-eesti kirjandusse marksismi teooria ja nõukogude kultuuripoliitika toimel. Seal iseloomustatakse ka hüpoteesi tõestamiseks valitud materjali, milleks on kolm zhdanovismi perioodil ilmunud romaani (75% tollasest romaanitoodangust!): Hans Leberechti „Valgus Koordis" (1949), Osvald Toominga „Pruuni katku aastail" (1950) ja Aadu Hindi „Tuuline rand" (teine ümbertöötatud trükk, 1952). Viimane kujunes hiljem triloogia esimeseks osaks. Igale romaanile ongi pühendatud üks kolmest väitekirja lõpupeatükist, millest ilmnebki vene tüüpi positiivse kangelase kuju igas romaanis: Leberechtil Paul Runge, Toomingal Ilmar Maamets ja Hindil Peeter Tihu.

Hindi romaani esimene trükk on tulnud kriitika mõjul õige põhjalikult ümber töötada, et õiget mõõtu väja anda.

Teenistuvalmis autor ongi selle toimetanud õige nobedasti, nii et teine parandatud trükk võis ilmuda juba aasta hiljem.

Väitekirjal on veel kaks lühikest, aga õige huvipakkuvat lisa:

1. Stalini isikukultuse olemus ja ilmingud ning 2. kirjastusprotsessi kirjeldus N. Liidus, instantsid ja teekond, mis käsikirjal tulevad läbi käia, kuni see võib raamatuna ilmuda.

JA SÕNUM EESTI LUGEJAILE

Mis on Pekka Lilja väitekirjal öelda eesti lugejaile? Väga palju! Selle uurimuse pioneeritöö iseloomu on juba mainitud. Nõukogude Eesti kirjanduse ajalugu on ikka veel kirjutamata. Lilja on selle algusaastatest andnud väga ladusalt kirjutatud ja põhjaliku ülevaate, kaasaarvatud nõukogude kirjanduse kultuuripoliitline taust.

Töö oma detailirikkuses on kättesaadav küll ainult soome keele oskajale.

Tõsi — see on varustatud 8-lk. ingliskeelse kokkuvõttega ja juba seegi on väärt lugeda, sest annab väga hea ülevaate töö sisust ja käsitluslaadist. Kuid ainult sellele toetudes läheb lugejale kaotsi suur osa huvitavaid üksikasju, kaasa arvatud kohati ulatuslike kommentaaridega varustatud kirjanduse viited (kokku 756!).

Pekka Lilja töö väärib eestlaste tõsist tähelepanu — ja kiitust!

E. Järvesoo

Heinrich Mark 70

Sündimise poolest on Heinrich Mark võruke. Võruke on mõiste. Mõned ütlevad, võruke ja võrukael on sama, aga see ei ole tõsi. Võruke tähendab päritolu kaunilt Võrumaalt ja inimest, kelle näol on naeratus. Hällist hauani.

Heinrich Mark sündis 1. oktoobril 1911 Kanepis. Lisaks muule sai ta oma koolihariduse liberaalse koolivaimuga Tartu Õpetajate Seminaris ja tõsiteaduslikus Tartu Ülikooli Õigusteaduskonnas, mille lõpetas 1938. Oli siis järgnevalt vandeadvokaadi abi ja Tartu linnavolinik.

Eesti Liberaal-Demokraatliku Stokholmi koondise kirjas on lugeda, et samal ajal olnud Heinrich Mark Jaan Tõnissoni poliitiliseks nõuandjaks ja usaldusmeheks. Võib küsida, mis viis noore H. Mark'i Jaan Tõnissoni poliitilises kantsis sellisse prominentsesse positsiooni. Oli see meie poliitilise suurkuju pisut romantilise hõnguga sirgejoonelisus ja opositsioonimeelsus valitsevale rezhiimile või olid need H. Mark'i omad väljapaistvad võimed?

Tema noorepõlvepäevade kestel avaldunud indikatsioonid viitavad Jakob Hurda, Villem Reimanni ja Jaan Tõnissoni poolt ettetallatud isamaalise meele ja tugeva eetilise varjundiga rahvusliku idealismi teedele ja seal arvatavasti toonase keskerakonna liberaal-demokraatliku erakonnamehe karjäärile. Aga läks hoopis teisiti. Sedamaid tulid keerulised ja pingerikkad ajad kätte kogu eesti rahvale ja äkki paljud ei teadnud enam kuidas olla eestlane. Heinrich Mark teadis. Nõukogude Liidu okupatsioonivõimude poolt korraldatud Riigikogu valimistel organiseeris ta Kesk- ja Lõuna-Eestis bolshevike kandidaatidele vastaskandidaadid ja kandideeris ise ka. Vastaskandidaadid kuulutati siis maailma kõige vabamail valimisil rahvavaenlasteks ja kõrvaldati.

Saksa okupatsiooniaegsed võimumehe jälle heitsid H. Mark'ile ette, tal olevat selline paha viga küljes, et olevat eesti rahvast päästma tulnud saksa okupatsioonivõimude korraldustele ühtepuhku risti vastu. Sakslaste käeulatusest pääses H. Mark 1943. a. aprillis Soome. Aitas toimetada soomepoistele mõeldud „Malevlast" ja selles oli lugeda ühtteist, mida mujal polnud. Soomes värske orasena tärganud sisepoliitiliste kampade puhul hoidus tõsidemokraatide poolele ning oli sobivas koostöös kadunud saadik A. Varmaga.

Pagulasena Soomes püsimist polnud kauaks. 1944. a. sügisel tuli kolida Stokholmi. Seal siirdus H. Mark hoolega edendama eestlaste poliitilist organseerimist. ühelt poolt ja teiselt poolt — korraldama eesti pagulaskoolide tegevust. Kooliasjandus viis H. Mark'i sidemesse Eesti Komiteega. Tolleaegse paguluse kaherinde Rootsis oli Eesti Komitee the underdog. Kui tänaseks on toimunud rollide vahetus, siis on H. Mark'il selles olnud oma osa. Alates 1971. a. on ta Eesti Komitee esimees.

Üsna varakult tekkis Stokholmis ka Demokraatlik Klubi ja nimigi ütleb, et oldi hästi demokraatlik. H. Mark leidis vajalikud kontaktid selgitamaks kõigi poliitiliste ringkondade kokkuleppe ja koostöö võimalusi. Toimetulnud Eesti Rahvusnõukogu poleks ilma kompromissimeelse H. Mark'ita saanud teoks. Eesti Rahvusnõukogu alussammasteks said poliitiliste parteide ja rühmade koalitsioon ja põhiseaduspärane riigivõimu kontinuiteet. (Paraku ei püsi kontinuiteedikandjad paigal pudeleski ning teevad aegajalt imelikke liigutusi).

1953. a. kutsus Eesti Rahvusnõukogu ümber koondunud koalitsioon H. Mark'i Eesti Vabariigi riigisekretäri kohale ja sealt 1971. a. Vabariigi Valitsuse Eksiilis koosseisu peaministri asetäitjana.

Isiksusena on Heinrich Mark mõnus ja rahvuslikult väljendades ladna mees ning rikas nende iseloomuomaduste poolest, mis teevad inimese avalikus elus populaarseks ja edukaks.

Et mitte unustada sünnipäevakirjutistega kaasaskäivaid kombeid, olgu märgitud, et akadeemiliselt, ja ka muidu, kuulub Heinrich Mark EÜS Veljestosse.

Kanada sõbrad õnnitlevad auväärsesse ikka jõudnut siiralt.

Kaul-Andrus Kadak

Läänlased plaanitsevad kokkutulekut

Möödunud nädalal toimus Eesti Majas Läänlaste Seltsi koosolek, kus arutleti eeloleva talvise tegevushooja mõtteid. Pikemalt oli kõne all järgmise läänlaste kokkutuleku korraldamine, mis otsustati pidada tuleval aastal, laupäeval, 27. veebruaril. Kokkutulek on oma iseloomult kontsertpidu, kus muusikalises osas esineb alt Lilian Treiberg Los Angelesest. Lauljatar on varem Torontos andnud iseseisva kontserdi koos Rene Uferiga. Hiljuti andsid nad välja ka oma teise heliplaadi „Vaheldus", mistõttu ta eesolev külaskäik on huviga oodatud.

Katastroof jää sulamisel?

Kui Antaktise jää hakkab sulama, siis on see suur katastroof kogu maailma inimestele. Suurem kui arvatakse. Teadlastel on teooria, mis näitab, et kui me kasutame veel fossiilseid kütteaineid, siis see mõjutab temperatuuri, nii et õhk läheb soojemaks. Siis hakkab jää Antarktises sulama ja merepind tõuseb. Teooria on päris lihtne:

Kui kasutada fossiilseid kütteaineid, siis tõuseb süsihappegaasi sisaldus atmosfääris. Süsihappegaasi abil tõuseb pinna temperatuur, sest see hoiab alal päikese soojust. Lääne-Antaktise jääpind on suhteliselt ebastabiilne ja veepinna all. See sulab, kui temperatuur tõuseb 5 kraadi või rohkem. Siis tõuseb ka mere veepind umbes 5 meetrit.

Antarktis on kahtlemata koht, kus tehakse kõige rohkem uurimisi. Paljud teadlased kardavad, et kui võtta õli Antarktise õliallikatest, siis see ainult kiirustab soojenemist lõunanabal. (EPL)

* Kes liiga hästi näeb, peab teise silma kinni pigistama.

Arvo Valton

„VABA EESTLANE" on vabade eestlaste häälekandja

VABA EESTLANE

Ilmub 2 korda nädalas — teisipäeval ja neljapäeval

Teisipäeval, 6. oktoobril 1981 — Tuesday, October 6, 1981

KIREV MAAILM

TOKIO — Jaapanlased on arendanud päris uuetüübilise tanklaeva, mille kohta ehitajad ise usuvad, et see võib muuta kogu praeguse õlitranspordi süsteemi. Uus laev ei ole ainult purjelaev, ega ka mitte ainult mootorlaev, aga on mõlema kombinatsioon. Esimene selline laev sõidab praegu Jaapani lõunapoolsel merel. Sel on suured mootorid ja purjed ning selle eesmärgiks on liikuda purjede abil tagantuulega. Aastate 1978— 1980 vahel ehitas laevaehitusettevõte Nippon Koka sellise kummalise laevakuju, mis esimeste katsetega veab sama suuri laste kui vanaaegsedki laevad, aga säästab peagu poole küteainest.

CLEVELAND — Dr. Derrikck Lonsdale Clevelandi kliinikus, kes on spetsialist toitlustamise alal, ütles et ta kardab, et paljud noored on täis topitud kõrgekaloriliste maiustustoitude ja jookidega, mis viib tasakaalust välja nende kehalise süsteemi ja võib mõjutada nende käitumisviisi. Ta lisas, et mitmed käitumisviisid, mida alaliselt aktsepteeritakse, kui tüüpilised teismeliste oma, on tõeliselt sümptoomid sellest, mida populaarselt tuntakse „junkfood" fenomeenina. Ta ütles, et see on peidetud probleem, mis mõjutab paljusid noori inimesi, keda kliinikus ravitakse närvilikkuse, neuroosi või põikpealisuse osas.

MURFREESBORO, Arkansas — Louisiana mees, kes otsis aardeid Crater of Diamond State Pargis, avastas suurema kalliskivi, mis leitud viimasel kuuel aastal — 8.82 karaati suuruse teemandi, mida peetakse kvaliteetseks. Mees kaevas vana kaevanduse juures, millele uus park on rajatud. Külastajad maksavad $3.00 sissepääsu eest ja saavad leitud kalliskivid omale. Leitud kivim on suurim pärast seda, kui üks teksaslane leidis 1971. a. 16.37-karaatilise hõbevalge teemandi.

HELSINGI — Soome viib arengumaade abistamise raames Egiptusesse tõujäärasid. Soome välisministeerium andis 20.000 Soome marka Soome ja Egiptuse vahelise sugulammaste aretamise plaani jätkamiseks. Selle raha eest saavad egiptlased 12 soome ja 10 inglise Suffolk-tõugu sugujäära. Jäärasid kasutatakse kohalike Rahmani ja Ossimi-tõuliste utede ristsugutamiseks, et tõsta lammaste sigitusvõimet ja sellega lambaliha toodangut.

WASHINGTON + Südamehaigusest tingitud surmaoht väheneb poolele inimestel, kes lõpetavad sigareti suitsetamise, võrreldes nendega, kes seda jätkavad, ütles USA-s tehtud sellekohane uurimus. Seda uurimust tehti ühe privaatse medikaalse kindlustusorganisatsiooni poolt Californias ja baseerub kümneile tuhandeile klientidele. Suitsetamise lõpetamine näib kahandavat märgatavalt südamehaigusi ja üldiseid surmajuhtumeid.

LOS ANGELES — 8 kuu vanust „värsket piima" võib edaspidi osta piimapoodidest. Californias, Visalas, asuva ettevõtte Real Fresh Inc. president Robert Graves ütleb, et firma teadlased on leiutanud mooduse, kuidas piima säilitada pikka aega värskena. Supermarketid võivat seda piima hoida isegi tavalistel poeriiulitel ilma külmutamata.

IVALO — Lapimaal on olnud lumerikas suvi. Jaanipäeva ringis oli tugev lumesadu, tuisud ja lumepiir ulatus kuni Rovaniemeni. Kesk-Lapis tuli lund paiguti nii palju, et see ähvardas juba liiklust. Õhtuks siiski lumi sulas. Ilmamuudatus põhjustas maastikus juba kolletusmärke. Just lehtedesse puhkenud haavad ja osa kaskedest on vahetanud värvi rohelisest kollase poole. Eriti erandlik suveilm üllatas välismaade turiste, keda Lapimaale on hakanud saabuma.

Ainulaadne haridustempel Eestis

Torontos tähistati Tallinna Linna Tütarlaste Kommertsgümnaasiumi 70. aastapäeva

T.L.T. Kommertsgümnaasiumi vilistlased Torontos kogunesid 27. septembril, et pühitseda kooli asutamise 70-ndat aastapäeva.

Koos oli üle neljakümne vilistlase, kes meeldivalt dekoreeritud peolaudades veetsid hubase õhtu, meenutades ühiseid kooli mälestusi.

Korraldajate nimel tervitas vil. Valve Andre-Silm, kes ühtlasi luges ette kaugemalt saadetud kirjalikud tervitused. Tallinna Poeglaste Reaalgümnaasiumi vilistlaste poolt tervituseks saadetud kaunid roosid tõstsid õhtu pidulikkust. Hardumuses kuulati vil. J. Mihkla-Rõksi poolt kooli juubeliks loodud pühendust. Õpetaja Leida Lund-Vinkelberg, kes kuulub ühtlasi kooli vilistlasperre, meenutas pikemas sõnavõtus kooli algaastate raskuste ületamist, kooli rahvuslikku vaimu ning kõrgeid kasvatuslikke eesmärke.

Koosviibimiselt lahkuti tänutundega kõige eest, mida kool oma kasvandikele on andnud ning mõeldati tõotust mitte iialgi unustada oma kooli pärandit.

1905. a. vene revolutsioon tegi küll hävitustööd, kuid ühtlasi ta raputas, äratas ja andis uut hoogu laiade rahvamasside iseteadvuse kasvamisele. Tallinna omavalitsuse elu juhtimine oli läinud linna enamusrahva — eestlaste kätte, kes innukalt asusid muude ülesannete kõrval hariduspõllu korraldamisele. Tallinnas oli tütarlastele ainult kaks avalikku kooli, Kroonu Tütarlaste Gümnaasium, kus õppisid peamiselt vene ametnikkude tütred, ja linna poolt ülalpeetav Kõrgem Tütarlaste Kool, n.n. „Töchterschule", mis aga ei andnud oma lõpetajaile mingisuguseid õigusi. Siin pidi linnavalitsus tooma parandust.

Jäädi peatuma tol ajal äsja tekkinud uut tüüpi kutselaadilise keskkooli juurde, nagu seda on kommertskool, mis andis soliidse üldhariduse kõrval ka korraliku ettevalmistuse kaubandusliku alal.

Ka ei allunud kommertskoolid mitte tolleaegsele Vene haridusministeeriumile, kes teostas kõva käega piirimaade venestamise poliitikat, vaid kaubandus-tööstusministeeriumile, kus valitsesid vabamad vaated.

21. detsembril 1910 kinnitas kaubandus-tööstusministeerium Tallinna Linna Tütarlaste Kommertskooli põhikirja ja andis loa õppetegevuse alustamiseks 1911. a. sügisel.

Uus kool alustas tegevust 1. septembril 1911. a., üüritud ruumides Viru tän. Alles 1916. a. okt.k. võis kool kolida uude, avarasse ja valgusrikkasse haridustemplisse, kus õpilastel olid soodsad arenemisvõimalused.

Tallinna Linna Tütarlaste Kommertskool oli ainulaadne Eestis.

Kuigi Vene ajal oli koolis õppekeeleks vene keel, nagu kõikides koolides, võib kooli siiski nimetada eesti kooliks.

Vabatahtliku ainena õpetati eesti keelt ja kirjandust, mis õhutas eesti meelt. Õpilastest olid ligi 90% eesti rahvusest. Juba kooli asutamisel olid pooled õpetajatest eestlased, kaasa arvatud direktor ja abijuhataja. Ei ole imestada, et sellises õhkkonnas said nii Tütarlaste Kommertskool kui ka Tütarlaste Kaubanduskool, mis jagas samu ruume ja allus samale juhatusele, üheks tõusva eestluse rahvuslikuks kantsiks.

Tung kooli oli suur ja õpilaste edukus kõrge, vanemates klassides ligi 100%. See leidis ka tunnustust ning juba 1916. a. anti kooli lõpetajaile õigused ülikooli pääsemiseks, viies kooli võrdsele tasemele poeglaste gümnaasiumiga.

Täieliseks eesti kooliks, eesti õppekeelega, muudeti kool 26. veebruaril 1918. a.

Kooli esimeseks direktoriks oli Heinrich Bauer, kes suure hoole ja truudusega on seda kooli loonud ja juhtinud kuni oma surmani, 11. okt. 1927. a. Temale järgnes direktor Aleksander Veiderma, suurte kogemustega pedagoog meie koolielu mitmesugustel aladel.

Inspektrissideks on olnud Alide Jürgens, Helmi Mauritz ja Helmi Metsvahi.

Tallinna Linna Tütarlaste Kommertsgümnaasium on täitnud need lootused, mis ta peale pandi. Suurem osa vilistlastest on saanud oma koolist lõpliku hariduse ja küllalt suurele osale on antud ettevalmistus õpingute edukaks jätkamiseks kõrgemates õppeasutustes. Kooli vilistlaspere moodustab elujõulise osa eesti ühiskonnas.

☆

Saadud informatsiooni alusel tegutseb nüüd Kommertsgümnaasiumi ruumides Merekool.

L. L.

FINN's SUUR AASTAPÄEVA VÄLJAMÜÜK

Ainult 10 päeva

Suured säästuvõimalused!

Paremaid ja ilusamaid karusnahku on MINK.
Võite valida muidugi endale ka rebase, swakara, pesukasu, piisami või mitmetest teistest karusnahkadest kasuka.
Valmistame kasukaid ka tellimise peale Teie oma maitse ja soovide kohaselt. Kasukate ümbertegemine.
Suur valik moodsaid sügismantleid, uued värvid ja tegumoed — villased ja mohäär.

Ostke nüüd, soodsad hinnad.

FURS by FINN

191 Eglinton Ave. E.
488-1701
Kell 9.30 e.l.—6.00 p.l
Neljap. kuni 7.00 p.l.
Laup. 3.00 p.l.
Chargex, Master Charge

Sündmuste kalender

Kolmapäeval, 7. oktoobril kell 8 õ. Tartu College'is Wisconsini ülikooli õppejõu leedulanna Violeta Kelertase loeng tõlke probleemidest.

Reedel, 16. oktoobril kell 7.30 õ. Vana Andrese kiriku saalis Eva Wilson-Märtsoni ja Karl Bergemanni kontsert.

Laupäeval, 17. oktoobril kell 4 p.l. Lawrence Park Collegiate Institute saalis New Yorgi Eesti Teatri külalisetendusel E. Vilde „Side".

Laupäeval, 17. oktoobril kell 7 õ. Eesti Majas Lahti piirkonna Sõjaveteranide koori kontsert. Pärast kontserti koosviibimine.

Pühapäeval, 18. oktoobril kell 6 õ. EKK Kontsertbüroo X juubeliseeria esimene kontsert: Peeter Tammearu helilooming.

Pühapäeval, 18.. oktoobril kell 11 homm. Vana Andrese kirikus kontsertjumalateenistus: sopran Eva Wilson-Märtson ja K.-O. Märtson.

Pühapäeval, 18.. oktoobril kell 2 p.l. T.E. Segakoori 30. aastapäeva tähistamise aktus.

Laupäeval, 31. oktoobril kell 7 õ. Prince Hotellis, 900 York Mills Rd. Segakoori 30. aastapäeva ball.

Pühapäeval, 1. novembril kell 3 p.l. Tartu College'is mulkide seltskondlik koosviibimine.

Meisterspioon vabastati

BONN — Lääne-Saksamaa valitsus andis Ida-Saksamaale välja kommunistide meisterspiooni Günther Guillaume, kes töötas end 20 aasta jooksul üles endise kantsleedi Willy Brandti lähemaks nõuandjaks, millises kapatsideedis talle avanesid suured võimalused rikkalikkudele saladustele juurde pääsemiseks. Guillaume paljastati ja mõisteti 13 aastaks vangi, millisest karistusest ta on ära istunud seitse aastat. Tema paljastamine kujunes saatuslikuks ka Willy Brandtile, kelle poliitiline karjäär pärast seda järsult katkes. Guillaume vabastati vahetuse korras ja tema vastu vabastatakse Ida-Saksamaal terve rida isikuid, kes Ida-Saksamaal spioneerimise pärast ja poliitilistel põhjustel vangis istuvad.

Iraani sõjaväelised juhid hukkusid

TEHERAN — Iraani praegune diktaatorlik rezhiim sai uute kaotuste osaliseks kui lennuõnnetusel hukkusid kaitseminister, sõjavägede staabiülem ja endine kaitseminister ja staabiülema nõuandja. Surma said staabiülem kindral Valeollah Fallahi, kaitseminister Mussa Namju ja kol. Javad Fakuri. Kõik kolm olid viibinud rindel iraani vägede juures kus nad juhatasid ofensiivi iraagi sõjajõudude vastu ning pöörasid ühel transportlennukil tagasi Teherani kui juhtus õnnetus. Lennuk kukkus alla 10 kilomeetri kaugusel Teherani õhujõudude baasist ja seni ei ole teatatud, kas oli tegemist õnnetusega või sabotaazhiga.

Uus president Iraanis

TEHERAN — Iraani uueks presidendiks atendaadi tulemusena mõrvatud presidendi Mohammed Ali Rajai asemele valiti kõvakäeline islami vaimulik Sajed Ali Hamenei, kes sai Teherani andmetel 95,8 protsenti äraantud häältest. Osa Hamenei vastaskandidaatidest loobusid just enne valimisi või valimiste ajal ja järele jäid ainult kaks kandidaati, kelledele anti vähe hääli. Hamenei on varem pommiatendaadi tagajärjel haavata ja põrutada saanud ning viibis möödunud suvel kuu aega haiglas.

Velle veste

Usk dollarite teenistuses

II

Raamatus Oral Roberts'ist („Give Me That Prime Time Religion"), millest oli juttu mu eelmises kirjutises, annab autor Jerry Sholes mitmeid huvitavaid detaile kuulsa jutlustaja isikust ja ta harrastustest. Need ei ühtu just oreooliga, mis selliste isikute kohta tavaliselt kujutluses luuakse. Autor nimetab Roberts'i egotsentriliseks, kavalaks, küüniliseks ja osavaks äriliseks kombineerijaks; sellejuures olles aga mangneetilise kõne ja mõjutusvõimega, kes ülekõige armastab multimiljonäri luksuslikku elustiili. Ta omavat kolm hinnalist residentsi. Neist kõige odavam on Tulsas ($250.000), kõige kallim, (1 miljon) Palm Springs'is. Ta ametlik kabinet, „Oral Roberts'i Ülikoolis", mille juhiks ta on, olevat nõudnud tervelt 100.000 dollarit „dekoreerimiseks", koos hinnaliste, Prantsusmaalt, Rotschildi kogust ostetud maalidega.

Roberts on direktoriks Tulsa „Chamber of Commerce's", ning linna kahes suuremas pangas, liikmeks kahes peenemas „Country Club'is", milledesse sissepääsemise maks on $18.000 ja $20.000.

„Jumala-mees" sõidab vaid 25.000-liste Mercedes'idega ning vahetavat neid iga 6 kuu järele. Transpordiks kasutab ta isiklikku, 2 milj. väärtuslikku lennukit ning iga ülikond peab olema ekstra tellitud ja 500—1000 dollari väärtusega!

O. Roberts, endine nelipühiliku „Holyness Church'i" õpetaja, läks 7—8 aasta eest metodismi. „Denver Posti" reporteri küsimusele „usuvahetuse" põhjusest, vastas Oral otsekoheselt: „Need nelipühilased tüütasid ära — seal inimesed ootavad sinult aina imesid!"

On selge, et tänapäevased Jeesuse läkituse levitajad ei saa kõndida sandaalides, piki tolmuseid-kiviseid radu, või sõita eesli seljas, või ööbida mõnes kaljulõhes, või kaasusuliste kasina ulu all!

Kuid mulle siiski on shokeeriv nende evangelistide luksuse armastus! Isegi Billy Grahami juures olevat seda märgata. Ma lihtsalt ei mõista, milleks peaks ta kandma kõige kallimaid ülikondi, nagu ta tegevat? (Kas sellepärast, et 1970. a. kuulutati ta Ameerika 10-ne „paremini-riietatud" mehe hulka?) Milleks peaks üks jutlustaja (kui kuulus tahes) kasutama oma reisideks ainult lennuliinide esimesi klasse? Milleks ei võiks üks jumalasõna-kuulutaja veidigi mõelda Jeesuse lihtsusele ja vaesusele ning võõrastes paikades peatumisel leppida mõne korraliku hotelli keskpärase-hinnaga toaga, selleasemel, et nõuda alati esmaklassilist „suite"?

Rex Humbardi kohta „elustiili" andmed puuduvad.

Kuid temast on selleasemel teada ta laialdased ettevõtted ja investeeringud.

(Ilmselt võttes õppust U. Testamendis leiduvast tähendamissõnast, kus kõneldakse targast „investeerimisest"). Nii omavat evangelistjutlustaja Humbard Unity Electronic Company (N.J.) Nassau Plastic and Wire Company (L.I.), suure krundi „Shopping Centriks" Cuyohoga Falls'is (Ohio), ning kõige tulutoovama, Real Form Girdle Company, Brooklyn'is (N.Y.) Ja see polevat veel kõik!

Kuid see kuulub ilmselt ameerikaliku „usklikkuse" arusaama juurde, et väline jõukus ja heaolu on tunnistuseks seesmisest vaimsest jõukusest ja heast vahekorrast Jumalaga! (Nii oli see ka ürg-vanade heebrealastega). Oral Roberts on öelnud, et Jumal olevat temaga isiklikult kõnelenud tervelt 21 korral, „kuid alati nähtavasti siis, kui on olnud tarvis raha," ütleb Jerry Sholes pilkavalt selle kohta oma raamatus.

Jerry Falwell, poliitiliselt meelstatud „superstar"evangelist ja „iseseisev baptist", kes naudib mugavat elu oma veerand-miljonilises „mansion'is" vabadel aegadel, supel-„poolis", või võrkkiiges lesides, ütles „Times'i" reporteri andmeil, ilma vabanduseta, et see oleks olnud vastuolus Naatsareenlase õpetusega:

„See näib olevat Jumala viis — hüvitada majandusliku jõukusega neid, kes Tema seavad elus esikohale."

On selge, et tõsiselt-tõelistele evangeelsetele on sellised asjad ebamugavust tekitavaiks. Nii näiteks kirjutas hiljuti „Toronto Star'is" üks „evangeelsete kristlaste" hulka kuuluv ajakirjanik, Donald A. Cappison, et see on kurvastavalt kahetsetav . . . et kõige ilmsemad väärtarvidused (rahade hankimisel ja kasutamisel) leiavad aset evangeelsete usuliste organisatsioonide juures, seega seal, kus kõige vähem võiks oodata eetilistest standardidest kõrvalekaldumist. Ta märgib edasi: „Vähehaaval levinevad teated „evangeeliumi superstaaride" luksusarmastavaist eluviisidest saavad põhjustama sügavat umbusku kogutavate summade õige kasutamise osas!"

Autoriteetsem ja tuntum sõnavõtja selles küsimuses on Manitoba ülikooli õppejõud, psühholoog dr. John White, kes on aktiivne kristlane n.n. Plymouth'i Vendade ususekti liikmena.

Ta on kirjutanud koguni raamatu sellel teemal „The Golen Cow". Selles mõistab autor teravate sõnadega hukka evangeelsesse liikumisse sisseimbuva Jumala ja „mammona" üheaegse teenimise, kus viimane aina küünilisemal määral surub esimese vaid välise sildi taha!

„See on ebaaus ja silmakirjalik", kirjutab dr. White, „et üheltpoolt me tunnustame, et me elame ja kõnnime „ainult usus Jumalasse", ent samaaegselt, looritatult või avalikult, oleme väljas rahadenurumiseks . . . Endi ülimoodsate kirikutega, moekohase ja ehitud riietusega, isegi endi „stiilsete" juustesoengutega, oleme püstitamas endi ümber ülepääsematu barjääri, mis efektiivselt lülitab meist väljapoole paljud need, kes just vajaksid lunastust materialismi ebajumalast," kõlavad selle siira kristlase hoiatavad sõnad. Kas ja kui suurel määral jäävad need sõnad hüüdjaks hääleks kõrbes?

Velle—

Iraani pagulasvalitsus Pariisis

PARIIS — Iraani endine president Abolhassan Bani-Sadr on moodustanud Pariisis Iraani pagulasvalitsuse, mille peaministriks on koos Bani-Sadriga Pariisi põgenenud mujahedeeni vastupanuliikumise juht Massoud Rajavi. Bani-Sadri läkituses mainitakse, et pagulusvalitsus, millele nimeks on antud Vastupanu Rahvuslik Nõukogu, mõistab täielikult hukka ajatollah Khomeini poolt rakendatud terrori, kus islami nimel ja sildi alla hukatakse sajad inimesed. Bani-Sadri valitsuse hinnangul on möödunud juunist saadik Iraanis hukatud 2150 inimest, kelledest umbes 1800 kuuluvad mujahedeeni liikumise koosseisu.

Peking meelitab Taivani

PEKING — Kommunistliku Hiina valitsus esitas Taivani rahvuslikule valitsusele ettepaneku alustada mõlemate poolte vahel läbirääkimisi Taivani ühendamiseks Hiinaga. Hiina tegi Taivanile terve rea uusi ettepanekuid ühinemise praktiliseks läbiviimiseks, kus muu hulgas oli ette nähtud Taivanile ka oma sõjalised jõud ning sotsiaalne ja majanduslik süsteem. Pärast ühinemist lubati Taivanile kaugeleulatuv autonoomia ja moodustada saareriigist eriline administratiivne piirkond.